



Inspectie van het Onderwijs  
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en  
Wetenschap*

## **NEDERLANDS OF NIET: GEDRAGSCODES EN TAALBELEID IN HET HOGER ONDERWIJS**

Utrecht, november 2018

## Voorwoord

De 'verengelsing' van het hoger onderwijs in Nederland is al geruime tijd onderwerp van discussie en debat. Dat komt mede doordat het tempo van de internationalisering van het hoger onderwijs de laatste jaren versnelt. Maar ook doordat de politiek de afgelopen jaren sterk heeft ingezet op internationalisering. Dit leidt er onder andere toe dat je bij instellingen nu niet alleen een toegenomen aandacht ziet voor internationalisering bij masteropleidingen, maar ook bij bacheloropleidingen.

De discussie gaat ook over hoe instellingen tot de keuze komen om opleidingen in het Engels aan te bieden. De gedragscodes zoals bedoeld in artikel 7.2 van de WHW spelen hierbij een belangrijke rol, maar geven tot op heden geen duidelijke richting. Mag een instelling nu wel of niet overgaan op het Engels? Hoewel de wet dit inperkt, laat diezelfde wet ook veel ruimte voor een uitzonderingsmogelijkheid. Het uitgangspunt in de wet is dat alle onderwijs en examens in het Nederlands wordt aangeboden. Ook moeten instellingen het Nederlands bevorderen. Dit zorgt voor onduidelijkheid over wat nu wel en niet mag.

Voor dit onderzoek heeft de inspectie gekeken naar deze gedragscodes en overige documentatie omtrent taalbeleid. We brengen in kaart in hoeverre instellingen die onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aanbieden beschikken over de vereiste gedragscode. En we kijken in breder perspectief welk taalbeleid instellingen hanteren. Met het oog op vragen uit de Tweede Kamer keken we ook naar de procedures die instellingen hanteren bij de overgang naar een andere taal.

Uit deze inventarisatie blijkt dat de gedragscodes nu teveel een invulling van de verplichting uit de wet zijn, zonder dat daar in de instelling een met de gedragscode samenhangend en doorleefd taalbeleid tegenover staat. Alhoewel de wet uit 1992 stamt toen internationalisering nog niet zo sterk aan de orde was, kunnen instellingen wel aan de slag met de verder invulling van hun taalbeleid. Dit moet gaan om een duurzaam taalbeleid dat rekening houdt met het feit dat hoger onderwijs deel uitmaakt van het Nederlandse onderwijsbestel en opleidt voor deelname aan de Nederlandse arbeidsmarkt. Maar dat taalbeleid moet er tegelijkertijd ook rekening mee houden dat Nederland onlosmakelijk is verbonden met Europa en met de wereld.

Met dit rapport willen we stimuleren dat taalbeleid en de gedragscodes beter worden ingevuld. Instellingen kunnen hier nu al mee aan de slag ondanks dat de wet op dit punt wordt gewijzigd. Dit geldt voor alle bekostigde en niet-bekostigde instellingen die een deel van het onderwijs in een andere taal aanbieden. Ons rapport geeft een aantal bouwstenen hoe dit verder vorm te geven.

De uitkomsten van dit onderzoek zijn voor de inspectie aanleiding om de internationalisering van het hoger onderwijs nauwlettend te blijven volgen. Zo doen we in 2019 onderzoek naar de vraag hoe instellingen in de praktijk omgaan met taalbeleid, of de knelpunten worden geadresseerd en wat de wet daarin betekent.

drs. Monique Vogelzang  
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

# Inhoudsopgave

## Samenvatting 4

### **1 Inleiding 6**

- 1.1 Aanleiding 6
- 1.2 Wettelijk kader: WHW 7.2c 7
- 1.3 Ontwikkelingen in het wettelijk kader 8
- 1.4 Internationalisering: er is al veel over geschreven 9
- 1.5 Maatschappelijk debat 10
- 1.6 Doelstelling en onderzoeksvragen 11
- 1.7 Onderzoeksopzet 12
- 1.8 Leeswijzer 12

### **2 Aantal gedragscodes 'vreemde taal' 13**

- 2.1 Wanneer een gedragscode? 13
- 2.2 Aantallen opleidingen in een andere taal dan het Nederlands 13
- 2.3 Ontvangen gedragscodes en overige beleidsdocumenten 14
- 2.4 Gedragscode aanwezig als onderwijs in een andere taal aangeboden wordt 15
- 2.5 Conclusie 17

### **3 Invulling gedragscodes 'vreemde taal' 18**

- 3.1 Uitgangspunt voor de taal van het onderwijs 18
- 3.2 Invulling van de gronden uit WHW-artikel 7.2c 19
- 3.3 Conclusie 23

### **4 Gedragscodes 'vreemde taal' in relatie tot taalbeleid 25**

- 4.1 Procedures 25
- 4.2 Taalbeheersing van een andere taal dan het Nederlands 27
- 4.3 Nederlandse taalbeheersing 29
- 4.4 Toegankelijkheid 29
- 4.5 Conclusie 30

### **5 Bouwstenen voor gedragscode en taalbeleid 32**

- 5.1 De discussie over taalbeleid: 'Nederlands tenzij' 32
- 5.2 Statische gedragscodes 32
- 5.3 Toegevoegde waarde op instellingsniveau 33
- 5.4 Stelselvraagstukken rond de taal van het hoger onderwijsaanbod 34
- 5.5 Conclusie 35

### **6 Samenvattende conclusies en vervolg 37**

- 6.1 Conclusie 37
- 6.2 Vervolgtoezicht 39

## Literatuur 40

### **Bijlage 1: Lijst met afkortingen 41**

### **Bijlage 2: Brief aan instellingen 42**

### **Bijlage 3: Analyse kader gedragscodes en taalbeleid 43**

## Samenvatting

Vanuit haar wettelijke taak volgt de inspectie de ontwikkelingen rondom internationalisering. Het voorliggende onderzoek richt zich op een specifiek element van internationalisering: het gebruiken van een andere taal dan het Nederlands voor onderwijs en examens. De wet vereist in dat geval dat de onderwijsinstelling een gedragscode heeft. Dit onderzoek laat zien in hoeverre hogescholen en universiteiten zich houden aan de wettelijke voorschriften (artikel 7.2c uit de WHW). De toename van Engelstalige opleidingen is tevens onderwerp van maatschappelijk debat. Met dit onderzoek beoogt de inspectie een bijdrage te leveren aan de discussie over taalkeuze en taalbeleid, mede met het oog op de voorgenomen nieuwe wetgeving.

In dit onderzoek staan vier vragen centraal:

1. Hebben instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands een gedragscode?
2. Voldoet de invulling van de gedragscodes aan de eisen die de wet daaraan stelt?
3. In hoeverre staat de taalkeuze in een breder perspectief van taalbeleid van de instelling?
4. Welke bouwstenen zijn er voor een landelijk taalbeleid en de invulling van de wet- en regelgeving?

De inspectie heeft in mei 2018 de gedragscode bedoeld in artikel 7.2 van de WHW en overig relevant taalbeleid opgevraagd bij alle bekostigde en niet-bekostigde universiteiten en hogescholen. De documenten zijn aan de hand van een analysekader geanalyseerd. Tevens is een websearch uitgevoerd om de opgave van het onderwijsaanbod te verifiëren.

### *Hebben instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands een gedragscode?*

Er zijn 77 instellingen die onderwijs verzorgen in een andere taal dan het Nederlands. Daarvan beschikken er 43 over een gedragscode als voorgeschreven in de WHW. De overige 34 instellingen – twee bekostigde universiteiten, zestien bekostigde hogescholen en zestien niet-bekostigde onderwijsinstellingen, hebben geen gedragscode en voldoen daarmee niet aan de wet.

### *Voldoet de invulling van de gedragscodes aan de eisen die de wet daaraan stelt?*

De wet vermeldt vier gronden die kunnen noodzaken dat onderwijs in een vreemde taal wordt verzorgd. De instellingen moeten de uitzonderingsgronden die van toepassing zijn in de gedragscode uitwerken. 39 van de 43 gedragscodes noemt minimaal één van deze gronden. Aard of inrichting en herkomst van studenten staan iets vaker vermeld dan de kwaliteit van het onderwijs. De gronden zijn echter niet of slechts beperkt uitgewerkt. Hierbij moet worden opgemerkt dat het open geformuleerde wetsartikel en de toelichting daarop geen concrete toetsbare uitwerking als handreiking biedt.

### *In hoeverre staat de taalkeuze in een breder perspectief van taalbeleid van de instelling?*

Naast de wettelijke vereisten uit artikel 7.2 is gekeken naar het bredere perspectief van taalbeleid zoals procedures, taalbeheersing en toegankelijkheid. Op grond van de WHW hoeven instellingen deze aspecten niet op te nemen in de gedragscode. Toch vermeldt meer dan de helft van de instellingen het gewenste taalniveau van docenten en studenten. Op het vlak van toelating tot het masteronderwijs stellen

instellingen verschillende eisen aan het taalniveau. Dit kan gevolgen hebben voor de doorstroommogelijkheden voor studenten die na een Nederlandstalige (bachelor)opleiding een anderstalige vervolgopleiding willen starten. Daarnaast is het belangrijk dat instellingen ook aandacht hebben voor het bevorderen van het Nederlands op grond van artikel 1.3 lid 5 van de WHW.

*Welke bouwstenen zijn er voor een landelijk taalbeleid en de invulling van de wet- en regelgeving?*

Het uitgangspunt geformuleerd in de wetgeving stamt uit een tijd waarin het onderwijsaanbod er anders uitzag dan dat het heden ten dage doet. We zien dat de invulling van de huidige gedragscodes summier is en te weinig handvatten biedt voor een passend taalbeleid, op instellingsniveau, maar ook binnen het stelsel als geheel. Landelijke wetgeving moet voldoende richtinggevend en duidelijk zijn, maar tegelijkertijd passen bij een autonoom stelsel waarbij keuzes door professionals op de werkvloer gemaakt kunnen worden. Ten opzichte van het huidige beeld moeten niet alleen de inhoud van gedragscodes verbeteren, maar moeten deze ook een rol krijgen bij periodieke (her)overweging van de taalkeuze, zodat een blijvend gesprek in onderwijsinstellingen plaats vindt. Het gesignaleerde toegankelijkheidsrisico vraagt daarnaast om afstemming op stelselniveau.

# 1 Inleiding

## 1.1 Aanleiding

Wie zich verdiept in artikelen, discussies en debatten van de afgelopen twee jaar, ontkomt niet aan de indruk dat internationalisering in het hoger onderwijs een haast principiële kwestie is. Een zaak over de kern van ons onderwijs, of wellicht zelfs de kern van onze maatschappij. Dit debat is mede aanleiding voor de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie) om in haar toezicht aandacht te besteden aan internationalisering.

Vanuit haar wettelijke taak volgt de inspectie de ontwikkelingen rondom internationalisering al geruime tijd. Vanuit onze rol als toezichthouder op het stelsel en bezien vanuit de eisen die de wet aan ons onderwijs stelt, vinden we drie ontwikkelingen daarbij van extra belang:

- De ontwikkeling van internationale vestigingen: zowel Nederlandse aanbieders die onderwijs in het buitenland verzorgen, als buitenlandse aanbieders die onderwijs in Nederland verzorgen. Daarbij zien we erop toe dat de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) wordt nageleefd, dat voor studenten duidelijk is met welk aanbod en welke aanbieder zij van doen hebben en welke rechten en plichten daarbij horen.
- De mobiliteit van studenten. Tussen 2007 en 2017 steeg het aantal internationale studenten in bekostigde opleidingen van bijna 35.000 naar ruim 76.000. In 2017 was 10% van de ingeschreven studenten een internationale student (Inspectie van het Onderwijs, 2018). De aantrekkingskracht van Nederland voor internationale studenten zit onder andere in de goede reputatie van het Nederlandse hoger onderwijs (Inspectie van het Onderwijs, 2017) en het grote aanbod aan Engelstalige wetenschappelijk onderwijsopleidingen (OCW, 2016). Voor de inspectie is daarbij niet zozeer de absolute toestroom van belang, maar vooral het voorkomen van onnodige barrières die de brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs verminderen, de doelmatige besteding van middelen en het voorkomen van risico's voor de financiële continuïteit van bekostigde hoger onderwijsinstellingen.
- De ontwikkeling en gevolgen van het gebruiken van een andere voertaal dan het Nederlands.

Deze elementen moeten in samenhang worden beschouwd en onderzocht. Daarbij stellen we de volgende drie vragen:

- Wat zijn de wettelijke kaders en hoe staat het met de naleving daarvan?
- Wat zijn knelpunten in wet- en regelgeving?
- Welke implementatiefactoren zien we binnen het stelsel en op het niveau van instellingen?

### *Toename Engelstalige opleidingen: reden voor debat*

In de Staat van het Onderwijs 2018 vragen we aandacht voor de ontwikkeling van internationalisering. Zo stellen we vast dat het aandeel internationale studenten in het wetenschappelijk onderwijs (wo) de afgelopen tien jaar is gestegen. In het hoger beroepsonderwijs (hbo) is het aandeel internationale studenten stabiel. Bij universiteiten werken ook steeds vaker personeelsleden van niet-Nederlandse afkomst (Inspectie van het Onderwijs, 2018). Op basis van de gegevens van de Vereniging Hogescholen (VH) en de Vereniging van Samenwerkende Universiteiten

(VSNU) (2018) signaleren we dat inmiddels een flink deel van de masteropleidingen in het Engels wordt aangeboden. Ook stellen we in diezelfde Staat van het Onderwijs vast dat er mogelijk nadelen zijn aan de toegenomen 'verengelsing': gebrekkige kennis van een andere taal dan het Nederlands van zowel docenten als studenten kan kennisoverdracht en discussie in de weg staan en mede met het oog op de arbeidsmarkt is een goede beheersing van het Nederlands van belang (Inspectie van het Onderwijs, 2018).

#### *Onderzoek naar internationalisering*

Om meer zicht te krijgen op de mogelijke voor- en nadelen en om een bijdrage te leveren aan de discussie over internationalisering, doet de inspectie in 2018 en 2019 onderzoek naar aspecten van internationalisering. In 2018 en 2019 zullen we publiceren over de financiële gevolgen van internationalisering en over de gevolgen voor de toegankelijkheid van het onderwijs.

Het voorliggende onderzoek richt zich op een specifiek element van internationalisering: het gebruiken van een andere taal dan het Nederlands voor onderwijs en examens.

### **1.2 Wettelijk kader: WHW 7.2c**

Het wettelijk kader voor dit onderzoek is artikel 7.2c van de WHW. In dit artikel wordt de taal van het onderwijs en de taal van examinering geregeld. Het uitgangspunt van de WHW is helder: het onderwijs moet worden gegeven in het Nederlands. De nota van wijziging, die aan dit artikel ten grondslag ligt, legt ook uit waarom: omdat de bevordering van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands tot de doelstellingen van de instellingen voor hoger onderwijs behoort (Tweede Kamer, 1991-1992). In onderdeel c wordt vervolgens bepaald dat de instelling onderwijs mag verzorgen in een andere taal dan het Nederlands als "de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode".

Wat wordt daar nu exact mee bedoeld? In de voornoemde nota van wijziging van de Tweede Kamer (1991-1992) wordt kort toegelicht onder welke voorwaarden het instellingsbestuur kan afwijken van het uitgangspunt dat het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands:

- Aard en inrichting van het onderwijs kunnen verband houden met internationalisering en internationale uitwisselingsprogramma's.
- De kwaliteit van het onderwijs kan een uitzonderingsgrond vormen wanneer specifieke expertise niet in Nederland beschikbaar is en een buitenlandse docent aangetrokken moet worden.
- Tenslotte kan de herkomst van de studenten een grond zijn om het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aan te bieden
- In een gedragscode werkt het instellingsbestuur deze gronden nader uit.

Er zijn voor dit onderzoek wat betreft de huidige wetgeving nog drie elementen van belang:

- De wetgever heeft de begrippen in dit artikel globaal geformuleerd en laat daarmee de nodige ruimte voor uitwerking en interpretatie.
- Het artikel spreekt daarbij wel duidelijk van noodzaak: dit impliceert dat er zwaarwegende redenen moeten zijn om voor een andere taal te kiezen. Het is aan het bestuur zelf de gronden uit te werken in een eigen 'gedragscode'.
- In het regeerakkoord is een passage opgenomen die hernieuwd aandacht vraagt voor taalbeleid: "Het kabinet ziet scherper toe op de naleving van de wet dat opleidingen alleen Engelstalig zijn wanneer dit een toegevoegde

waarde heeft, de kwaliteit van voldoende niveau is en er in voldoende mate Nederlandstalige opleidingen zijn" (VVD, CDA, D66 & ChristenUnie, 2017). De wetswijziging is in voorbereiding.

### **1.3 Ontwikkelingen in het wettelijk kader**

In dit onderzoek kijken we in eerste instantie naar de naleving van artikel 7.2c van de WHW. Dat doen we door heel specifiek te kijken of en in welke mate instellingen voldoen aan de eisen uit dat artikel. Daarbij hebben we echter wel oog voor de bredere ontwikkeling van het denken over taalbeleid en internationalisering. Heel specifiek spelen daarbij: artikel 1.3 uit de WHW, de rol van Europees beleid en de visiebrief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW, 2018).

#### *Uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands*

Bij het spreken over taalbeleid in het hoger onderwijs, is ook artikel 1.3 lid 5 relevant: "De universiteiten, levensbeschouwelijke universiteiten, hogescholen en de Open Universiteit schenken mede aandacht aan de persoonlijke ontplooiing en aan de bevordering van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef. Zij richten zich in het kader van hun werkzaamheden op het gebied van het onderwijs wat betreft Nederlandstalige studenten mede op de bevordering van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands."

Voor Nederlandstalige studenten heeft elke instelling dus de opdracht de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands te bevorderen, ongeacht de keuze voor een voertaal en de argumenten die daarvoor worden gegeven in een gedragscode. Artikel 1.3 van de WHW is geen onderwerp van dit onderzoek, maar is wel relevant voor de bredere context van het taalbeleid binnen instellingen. Onderwijsinstellingen die met een gedragscode zoals bedoeld in artikel 7.2c regelen dat opleidingen volledig in een andere taal kunnen worden aangeboden, hebben ten aanzien van Nederlandse studenten in die opleidingen ook de verplichting die artikel 1.3 van de WHW stelt.

#### *Europese hoger onderwijsruimte*

Een belangrijk kader voor het Nederlandse hoger onderwijs is de verklaring van Bologna: de start van een Europese hoger onderwijsruimte. Die ruimte betekent concreet: een systeem met in heel Europa vergelijkbare Europese graden, een systeem van peerreview voor onderwijskwaliteit en de bevordering van de mobiliteit van studenten, docenten en onderzoekers.

#### *Visiebrief internationalisering*

In juni 2018 stuurt minister Van Engelshoven de brief 'Internationalisering in evenwicht' aan de Tweede Kamer, waarin ze haar visie op internationalisering in het mbo en het hoger onderwijs uiteenzet. Ze noemt daarbij vier 'ankerpunten' (OCW, 2018):

- Kwaliteit
- Toegankelijkheid
- Doelmatigheid
- Verbinding met de omgeving

In aan aparte paragraaf gaat deze brief in op het taalbeleid. Deze passage is van belang voor dit onderzoek, omdat ze een beeld geeft van de te verwachten richting waarin de wetgeving zich zal ontwikkelen. Uitgangspunt is dat er ruimte moet zijn en blijven voor variëteit in de onderwijstaal. De keuze voor de taal moet weloverwogen gemaakt worden. De instellingen zijn – ieder afzonderlijk en als geheel – primair verantwoordelijk voor verantwoorde taalkeuzes.



De minister geeft aan dat ze het huidig wettelijk kader wil herzien. Het herziene wetsartikel moet volgens de brief borgen dat er een afweging op opleidingsniveau wordt gemaakt, waarbij er sprake is van meerwaarde voor de kwaliteit. Ook moet er rekening worden gehouden met de toegankelijkheid van het onderwijs voor Nederlandse studenten en aandacht zijn voor zowel Nederlands als Engels van voldoende niveau. Tenslotte gaat de brief in op waarborgen. Die waarborgen moeten binnen de instelling gerealiseerd worden door betrokkenheid van de interne medezeggenschap en inspraak. Externe waarborgen bestaan volgens de brief uit extra aandacht voor taalkeuze door de inspectie (naleving), door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) tijdens accreditatie en door de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO) (OCW, 2018).

#### **1.4 Internationalisering: er is al veel over geschreven**

In de afgelopen jaren zijn er meerdere onderzoeken uitgevoerd naar internationalisering (en daaruit voortvloeiend taalbeleid).

We vatten deze onderzoeken samen met onderstaande conclusies, die mede voeding geven aan onze onderzoeksvragen:

1. Nederland is een klein land met veel internationale belangen en de wereld globaliseert. Er is met Bologna een internationale hoger onderwijsruimte. Internationalisering is daarom ook voor het hoger onderwijs een belangrijk onderwerp.
2. Internationalisering kent grenzen: zonder duidelijke visie en goede argumenten, wordt internationalisering een doel op zichzelf zonder duidelijke meerwaarde en met potentieel nadelen. Op alle niveaus in de maatschappij moet daarom verstandig worden nagedacht over de voor- en nadelen van internationalisering en over taalbeleid.

##### *Onderwijsraad: visie op internationalisering*

De Onderwijsraad heeft in de afgelopen jaren drie keer over internationalisering gepubliceerd. Voor haar advies uit 2011 heeft ze onder andere de gedragscodes geïnventariseerd. Ze stelt dat de overheid van instellingen een duidelijke visie op internationalisering mag verwachten. Het beoordelen van een andere taal zou onderdeel moeten uitmaken van de beoordeling door de NVAO, eindtermen van het toeleverend onderwijs zouden beter moeten aansluiten op het hoger onderwijs en buitenlandse studenten en docenten moeten voldoende van onze taal en cultuur weten (Onderwijsraad, 2011). In het rapport uit 2016 ligt de nadruk op een globaliserende maatschappij: iedereen moet het onderwijs 'internationaal competent' verlaten. Er moet bovendien in alle schoolsoorten aandacht zijn voor internationalisering en randvoorwaarden daarvoor, zoals de competenties van docenten, moeten op orde zijn (Onderwijsraad, 2016).

In 2018 komt de Onderwijsraad met een brief, waarin ze internationalisering als een op zichzelf positieve ontwikkeling ziet. Wel pleit ze voor voldoende waarborgen op zeven gebieden. Deels zijn deze nieuw, deels zijn het zaken waar de Onderwijsraad (2018) al eerder voor pleitte:

1. de visie van een instelling en structurele inbedding in het onderwijs en de organisatie
2. kennis en vaardigheden van docenten
3. eisen aan studenten en grip op de instroom
4. een inclusieve studeeromgeving
5. bekostiging en doelmatige besteding
6. doorlopende leerlijnen
7. de variëteit in het stelsel in zijn geheel

### *KNAW: taalbeleid en praktijk*

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) ziet in 2017 dat het taalbeleid achterblijft bij de praktijk van een steeds verdere opmars van het Engels in het hoger onderwijs. De KNAW komt tot die conclusie op basis van een inventarisatie van het taalbeleid van instellingen in het wo. Volgens de KNAW worden uitzonderingen op het Nederlands als onderwijstaal stelselmatig gemaakt. Ze constateert dat er discussie nodig is over de houdbaarheid van het huidige wettelijk kader en dat instellingen bovendien hun taalbeleid aan het herijken zijn (KNAW, 2017).

De KNAW komt met de volgende aanbevelingen:

- Laat de instellingen de regie nemen voor het vormgeven van taalbeleid.
- Maak het hen mogelijk duidelijke kaders vast te stellen waarbinnen opleidingen keuzes kunnen maken over de onderwijstaal
- Maak instellingen verantwoordelijk voor het vormgeven van een sterk ondersteunend taalbeleid.

De keuzes moeten volgens de KNAW worden beoordeeld als onderdeel van de accreditatie: in de kaders voor accreditatie moet uitdrukkelijk aandacht wordt besteed aan de argumenten voor taalkeuze en aan taalbeleid binnen een opleiding.

## **1.5 Maatschappelijk debat**

In onze analyse van de ontwikkelingen in het hoger onderwijs, viel ons de afgelopen jaren op dat het debat over internationalisering verschuift. Waar eerst de voordelen en de noodzaak van internationalisering dominant waren, wordt er met name de laatste jaren steeds nadrukkelijker aandacht gevraagd voor inperking en voldoende waarborg van internationalisering. In debatten worden argumenten voor en tegen gebruikt, de nuance gezocht of juist bewust weggelaten. Zonneveld, Hermes en Dams (2018) beschrijven in opdracht van het ministerie van OCW dit maatschappelijk debat over internationalisering. Ze vatten dat debat samen aan de hand van drie standpunten:

1. Het standpunt waarbij rendement centraal staat: hier bedienen voor- en tegenstanders zich van argumenten die focussen op het rendement van internationalisering.
2. Het standpunt waarbij de 'bildung' centraal staat: de vorming en ontplooiing van studenten geven argumenten voor en tegen internationalisering.
3. Het standpunt waarbij emancipatie en binding centraal staat: internationalisering kan binding en emancipatie bevorderen en tegenwerken.

De genoemde analyse is behulpzaam voor eenieder die vanuit een neutrale blik het debat wil begrijpen en kan helpen om orde te brengen in een veelomvattend debat. Hetzelfde argument kan soms zowel voor als tegen internationalisering worden gebruikt. Dit zijn volgens de analyse de belangrijkste voor- en tegenargumenten die in het maatschappelijk debat worden gebruikt (Zonneveld et al., 2018):

Vanuit het perspectief van *rendement*:

Pro

- De komst van slimme studenten die (enige tijd) blijven en hier belasting betalen als veelverdieners; hoger opgeleid arbeidspotentieel.
- Steden en regio's profiteren van (internationale) universiteiten. De innovatiekracht van Nederland verbetert.
- Een hoog niveau van het Engels in Nederland is aantrekkelijk voor buitenlandse investeerders.
- Engelstaligheid is voor individuen de sleutel voor een baan in het buitenland.

#### Contra

- Buitenlandse studenten kosten instellingen veel meer dan dat ze opleveren.
- Druk op studentenhuisvesting met stijgende prijzen als gevolg
- Er is een gevaar dat onze kennis lekt naar concurrenten.
- Het belang van Engels in Nederland wordt overdreven, terwijl het niveau van Nederlands juist achteruitgaat.

#### Vanuit het perspectief van *bildung*:

##### Pro

- Studenten kunnen zich beter ontplooiën als ze ook in het buitenland studeren.
- Wetenschap is altijd al internationale kennisuitwisseling geweest.

##### Contra

- Verplicht Engels is een struikelblok voor de ontplooiing van Nederlandse studenten.
- De academische vrijheid wordt bedreigd.
- De meerwaarde van Engelstalig onderwijs voor de letteren en sociale wetenschappen is onduidelijk, zeker als het gaat om taalonderwijs en geschiedenis.

#### Vanuit het perspectief van binding en emancipatie:

##### Pro

- De 'international classroom': Het ontwikkelen van interculturele vaardigheden. Docenten worden uitgedaagd met gevarieerde leerstijlen te werken.
- De ontwikkeling van een internationale (mondiale) community die samenwerkt aan problemen die niet op nationaal niveau kunnen worden opgelost

##### Contra

- Uitsluiting van Nederlandse studenten door verdringing of taaleisen die aansluiting en doorstroming bemoeilijken.
- De wetenschappelijke elite maakt zich (verder) los van samenleving.
- De 'international classroom' is 'humbug', een verkooppraatje.
- Gehanteerde leerstijlen docenten sluiten slecht aan bij veel studenten uit het buitenland.

## 1.6 Doelstelling en onderzoeksvragen

Met dit onderzoek willen we inzicht krijgen in de naleving van het artikel 7.2c uit de WHW. We onderzoeken hoeveel instellingen daadwerkelijk een gedragscode hebben en hoe ze deze hebben vormgegeven. We willen zicht krijgen op welke andere beleidsdocumenten er binnen instellingen gehanteerd worden in het kader van taalbeleid. We beogen bovendien een bijdrage leveren aan de discussie over taalkeuze en taalbeleid, mede met het oog op de voorgenomen nieuwe wetgeving.

De volgende vier vragen staan in dit onderzoek centraal:

1. Hebben instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands een gedragscode?
2. Voldoet de invulling van de gedragscodes aan de eisen die de wet daaraan stelt?
3. In hoeverre staat de taalkeuze in een breder perspectief van taalbeleid van de instelling?
4. Welke bouwstenen zijn er voor een landelijk taalbeleid en de invulling van de wet- en regelgeving?

De vragen 1 en 2 richten zich dus nadrukkelijk op de verplichtingen die voortkomen uit WHW artikel 7.2 volgens de huidige wet. Aan de hand van vraag 3 inventariseren we of instellingen mogelijk meer of andere zaken regelen dan wettelijk verplicht in artikel 7.2. Aan de hand van vraag 4 tenslotte proberen we op basis van de ontvangen documenten bouwstenen te identificeren, in het licht van de voorgenomen wetswijziging. Dit rapport beperkt zich daarmee tot wat er op papier staat. De volgende stap is onderzoeken hoe instellingen hieraan in de praktijk vormgeven.

### **1.7 Onderzoeksopzet**

Ten behoeve van dit onderzoek zijn alle bekostigde universiteiten en hogescholen en niet-bekostigde instellingen voor hoger onderwijs<sup>1</sup> in mei 2018 aangeschreven.

Instellingen werd in de brief (zie bijlage 2) gevraagd:

- a. inzicht te geven in het onderwijsaanbod in een andere taal dan het Nederlands;
- b. de gedragscode zoals bedoeld in WHW artikel 7.2c toe te zenden indien een instelling hierover beschikt;
- c. eventueel andere relevante beleidsdocumenten van de instelling toe te zenden waarin het taalbeleid is vastgelegd.

In hun beantwoording bleken instellingen artikel 7.2c (en daarmee de noodzaak voor een gedragscode) verschillend te interpreteren. Om de opgave van het onderwijsaanbod te verifiëren (wel/geen opleidingen in een vreemde taal) hebben we daarom een websearch uitgevoerd. Indien instellingen niet op de brief reageerden, is telefonisch of per mail gerappelleerd. Van de 127 aangeschreven instellingen, hebben we daarmee van 125 instellingen antwoord gekregen en is bekend of deze instellingen beschikken over een gedragscode. Twee instellingen vallen buiten dit onderzoek.

De ontvangen gedragscodes en beleidsdocumenten beoordeelden we aan de hand van een analysekader. We controleerden of minimaal één van de gronden uit het artikel 7.2c wordt genoemd en uitgewerkt. Het betreft de specifieke aard, inrichting of kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten. Daarnaast gingen we aan de hand van het analysekader na of de gedragscodes en beleidsdocumenten ingaan op de procedure omtrent de taalkeuze van het onderwijs. Tot slot keken we of de aandachtspunten uit de visiebrief internationalisering van de minister van OCW (2018) (zie ook paragraaf 1.2) aan bod komen in de gedragscodes en andere documenten. De meest opvallende bevindingen daarvan zijn opgenomen in dit rapport. De punten uit het analysekader zijn opgenomen in bijlage 3.

Over de opzet van ons onderzoek en over de ontwikkelingen in het landelijk beleid hebben we gesproken met vertegenwoordigers van VSNU, VH, NRTO en OCW.

### **1.8 Leeswijzer**

Dit rapport gaat in vier hoofdstukken in op de vier onderzoeksvragen. Hoofdstuk 2 en 3 geven antwoord op de vraag of en in welke mate instellingen de wet naleven. Hoofdstuk 4 beschrijft wat instellingen verder nog regelen rond taalbeleid. Hoofdstuk 5 tenslotte is meer beschouwend van aard: welke ontwikkelingen en accenten zien we op basis van onze inventarisatie en hoe kan dat helpen om te komen tot een taalbeleid dat werkt? Hoofdstuk 6 bevat de samenvattende conclusies.

---

<sup>1</sup> In de WHW genoemd 'rechtspersoon voor hoger onderwijs' (rpho).

## 2 Aantal gedragscodes 'vreemde taal'

Dit hoofdstuk gaat in op de eerste onderzoeksvraag: hebben instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands een gedragscode? Om deze vraag te beantwoorden, bekijken we eerst de situaties waarin een gedragscode volgens de wet verplicht is. Daarna bespreken we of een gedragscode in al deze situaties aanwezig is. In het volgende hoofdstuk gaan we in op de vraag of de ontvangen gedragscodes aan de eisen van de wet voldoen.

### 2.1 Wanneer een gedragscode?

Uitgangspunt van WHW artikel 7.2 is dat "het onderwijs in het Nederlands wordt gegeven en examens in het Nederlands worden afgenomen." Indien één van beide punten afwijkt van het Nederlands, komen de uitzonderingen uit het artikel in beeld. Het artikel heeft betrekking op het onderwijs. Dat kan een volledige geaccrediteerde opleiding zijn, maar ook onderdelen (zoals een module of minor) daarvan. Onderwijs kan in een vreemde taal worden aangeboden indien het een opleiding met betrekking tot die taal betreft (zie WHW artikel 7.2a) of wanneer het onderwijs een gastcollege betreft (zie artikel 7.2b). Er hoeft dan geen gedragscode te zijn. Voor al het andere onderwijs, verzorgd of geëxamineerd in een andere taal dan het Nederlands, moet het instellingsbestuur een gedragscode vaststellen. De reden waardoor het noodzakelijk is om in een andere taal dan het Nederlands te doceren of te examineren moet daarbij verband houden met een van de gronden uit artikel 7.2c.

### 2.2 Aantallen opleidingen in een andere taal dan het Nederlands

Ten behoeve van deze rapportage hebben we op basis van de uitvraag en de websearch de 125 instellingen voor het hoger onderwijs ingedeeld in drie groepen:

1. Instellingen met minimaal één door de NVAO geaccrediteerde opleiding<sup>2</sup>, volledig in een andere taal dan het Nederlands;
2. Instellingen die een substantieel deel<sup>3</sup> van een geaccrediteerde opleiding in een andere taal verzorgen;
3. Instellingen die het gehele onderwijsaanbod in het Nederlands verzorgen.

Uit Tabel 1 blijkt dat in totaal 77 van de 125 instellingen onderwijs verzorgen in een andere taal dan het Nederlands, waardoor zij moeten beschikken over een gedragscode zoals bedoeld in artikel 7.2c van de WHW. Meer dan de helft van alle instellingen voor hoger onderwijs (64 van de 125) biedt minimaal één opleiding volledig in een andere taal dan het Nederlands aan. Daarnaast zijn er 13 instellingen waarbij er sprake is van minimaal één opleiding met een substantieel deel in een andere taal dan het Nederlands.

---

<sup>2</sup> Hierbij gaan we uit van waar een student voor kiest. Dat wil zeggen: als opleiding A twee stromen heeft - een Nederlands- en een Engelstalige - dan is vanuit de student gezien de opleiding volledig in een andere taal (of in het Nederlands).

<sup>3</sup> De wet geeft geen absolute norm. Als norm voor dit onderzoek hanteren we 30 studiepunten of meer uit het onderwijsprogramma, bijvoorbeeld meerdere modulen zoals een minorpakket. Daarbij tellen we modulen die vallen onder 7.2a (een taal module) of 7.2b (een gastcollege) niet mee. Bij gastcolleges gaat het dus niet om buitenlandse medewerkers met een tijdelijke aanstelling.

Tabel 1: taal van het onderwijs (op basis van websearch)

Minimaal één opleiding volledig in een andere taal dan het Nederlands	64	wo bekostigd	16
		hbo bekostigd	27
		nbi* (wo+hbo)	21
Substantieel deel ( $\geq 30$ EC) in een andere taal dan in het Nederlands	13	wo bekostigd	2
		hbo bekostigd	6
		nbi* (hbo)	5
Taal Nederlands (geen andere taal dan het Nederlands zoals boven)	48	wo bekostigd	0
		hbo bekostigd	4
		nbi* (hbo)	44
<b>Totaal</b>		<b>125</b>	

\*nbi = niet-bekostigde instelling

### 2.3

#### Ontvangen gedragscodes en overige beleidsdocumenten

We hebben alleen gedragscodes ontvangen van instellingen die onderwijsaanbod in een andere taal dan het Nederlands hebben. Van de in totaal 77 instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands stuurden 43 instellingen een gedragscode toe (zie Tabel 2). 34 instellingen hebben geen gedragscode, hoewel deze wel verplicht is. Een gedragscode is als zodanig meegeteld als die de documentatie feitelijk invulling geeft aan artikel 7.2c van de WHW. Er hoeft dus geen sprake te zijn van een zelfstandig document. Ook in studentenstatuten van instellingen troffen we bijvoorbeeld bijlagen aan waarbij de naam en/of vermelding van het wetsartikel duidelijk maakte dat dit de gedragscode is.

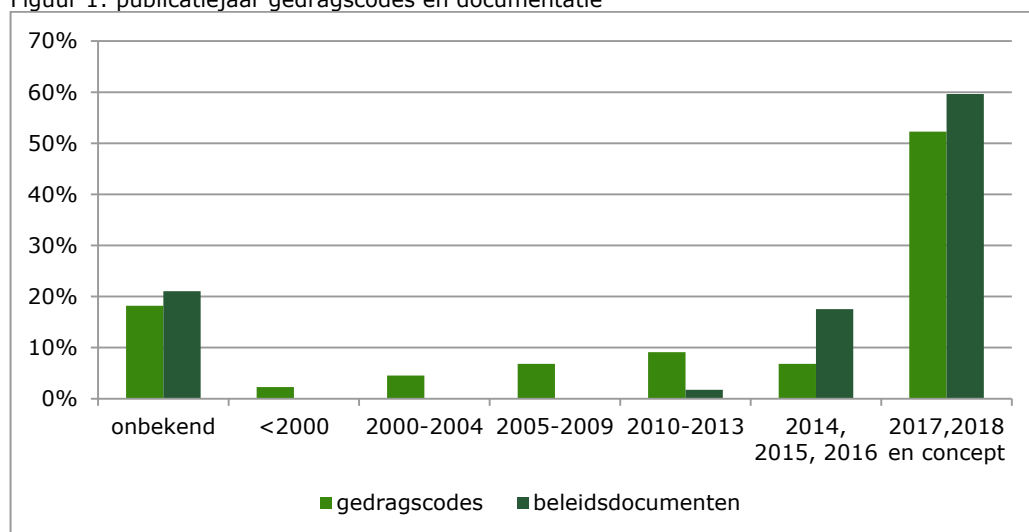
Tabel 2: gedragscodes 'vreemde taal' van instellingen met onderwijsaanbod in een andere taal dan het Nederlands

Gedragscode ontvangen	43	wo bekostigd	16
		hbo bekostigd	17
		Nbi* (wo+hbo)	10
Geen gedragscode ontvangen	34	wo bekostigd	2
		hbo bekostigd	16
		Nbi* (wo+hbo)	16
<b>Totaal</b>		<b>77</b>	

\*nbi = niet-bekostigde instelling

Drie instellingen gaven aan nog geen gedragscode te hebben, maar vanaf het komende studiejaar met een gedragscode te gaan werken. Deze instellingen hebben tevens een conceptgedragscode toegezonden. Deze conceptgedragscodes zijn als een gedragscode in bovenstaande tabel gepresenteerd en als zodanig voor dit onderzoek geanalyseerd. Van alle ontvangen gedragscodes dateert de helft van de laatste twee studiejaar of betreft het een concept, soms ter vervanging van een bestaande code (zie Figuur 1). Een kwart van de ontvangen gedragscodes is meer dan vijf jaar oud. De oudste ontvangen gedragscode is in 1993 vastgesteld. Van deze instelling is tevens een nieuwe conceptcode ontvangen.

Figuur 1: publicatiejaar gedragscodes en documentatie



Alle instellingen is naast de gedragscode ook gevraagd naar andere documentatie over taalbeleid. De documenten zijn allemaal uit 2013 of recenter (indien gedateerd) (zie Figuur 1). De beleidsdocumenten zijn overwegend recenter dan de gedragscodes.

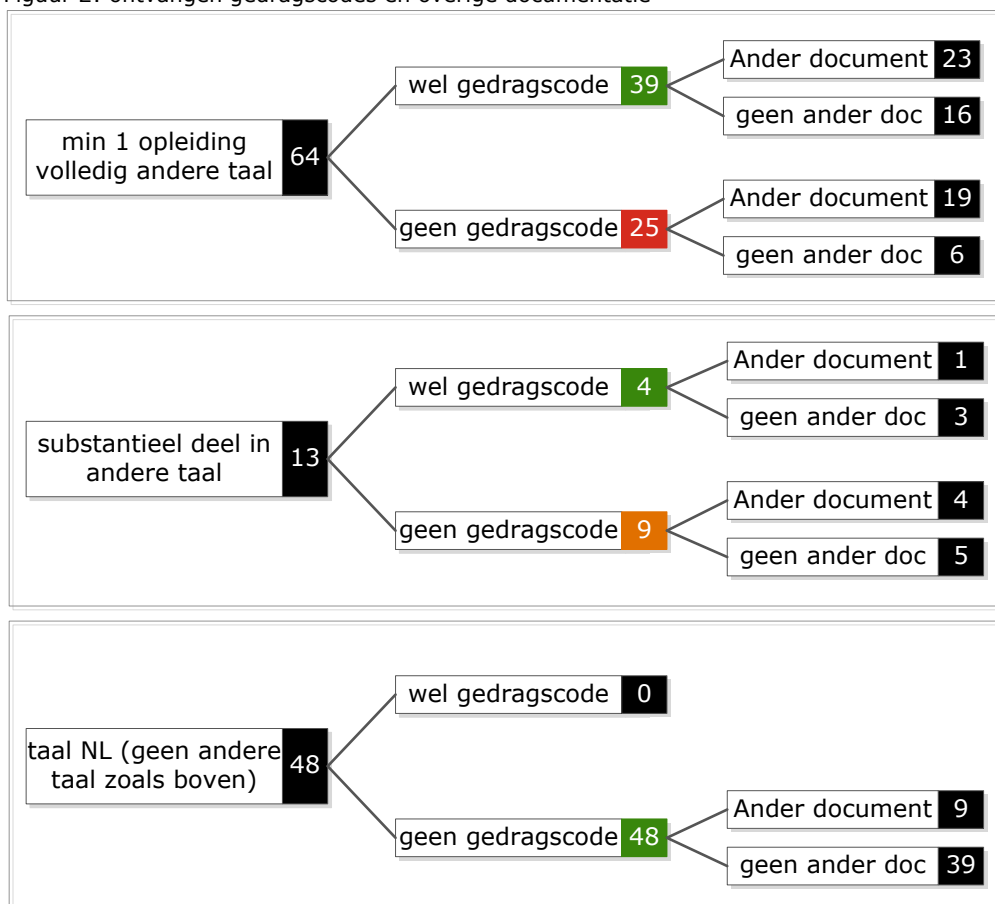
Van 56 instellingen hebben we aanvullende documentatie ontvangen. Dit betrof 47 van de 77 instellingen die onderwijs in andere taal dan het Nederlands verzorgen en negen instellingen met alleen Nederlandstalig onderwijsaanbod. Deze documentatie is zeer divers. Het gaat onder andere om taalbeleid van instellingen, internationaliseringsbeleid van instellingen, statuten van de rechtspersoon, model Onderwijs- en Examenregelingen of een voorbeeld Onderwijs- en Examenregeling van een opleiding. Van deze 56 hebben 24 instellingen een gedragscode en andere instellingsdocumentatie toegezonden. De overige 32 instellingen hebben alleen andere instellingsdocumentatie toegezonden, zonder gedragscode. Hieronder waren ook instellingen die geen substantieel onderwijsaanbod in een andere taal dan het Nederlands hebben. Een aantal instellingen gaf aan dat deze documentatie invulling geeft aan (dus gezien moet worden als) een gedragscode.

Naast de gedragscode, zoals bedoeld in artikel 7.2c van de WHW, kent het hoger onderwijs ook de Gedragscode Internationale Student (Landelijke Commissie Gedragscode Internationale Student, 2017). Deze code bestaat sinds 2006 en wordt door de overheid als voorwaarde gesteld voor het verlenen van verblijfsvergunningen aan studenten van buiten de Europese Unie. Het ondertekenen van deze gedragscode ontslaat instellingen niet van de verplichting om, als ze onderwijs in een andere taal dan het Nederlands verzorgen, voor de eigen instelling een gedragscode op te stellen zoals bedoeld in artikel 7.2c van de wet. De inspectie ontving desondanks zes reacties die verwezen naar de Gedragscode Internationale Student alsof dit de gedragscode van artikel 7.2c van de WHW betrof.

#### 2.4 Gedragscode aanwezig als onderwijs in een andere taal aangeboden wordt

Voor elk van de drie typen aanbod van onderwijs geeft Figuur 2 aan hoeveel instellingen een gedragscode hebben toegezonden.

Figuur 2: ontvangen gedragscodes en overige documentatie



In totaal hebben we 43 gedragscodes ontvangen. Daarvan zijn er 39 afkomstig van instellingen die ten minste één opleiding volledig in een andere taal dan het Nederlands verzorgen (eerste blok in bovenstaand figuur). De overige vier gedragscodes zijn afkomstig van instellingen die ten minste één opleiding voor een substantieel in een andere taal aanbieden (middelste groep). Zoals in Tabel 1 aangegeven, hebben 16 bekostigde universiteiten, 17 bekostigde hogescholen en tien niet-bekostigde hoger onderwijsinstellingen een gedragscode toegezonden.

Er zijn 34 instellingen zonder gedragscode, hoewel deze wel verplicht is. Het betreft twee bekostigde universiteiten, zestien bekostigde hogescholen en zestien niet-bekostigde hoger onderwijsinstellingen. Van de 64 instellingen die minstens één opleiding volledig in een andere taal dan het Nederlands aanbieden, hebben 25 instellingen, ondanks verplichting, geen gedragscode. Van de dertien instellingen met een substantieel deel van het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands, hebben negen instellingen ook geen gedragscode, hoewel dit ook in deze gevallen verplicht is. Dit lijkt er op te duiden dat instellingen niet goed op de hoogte zijn van het feit dat ook als het aanbod niet de *gehele* opleiding betreft, een gedragscode toch een vereiste is. Van deze 34 instellingen hebben 23 wel andere instellingsdocumentatie toegezonden. In hoofdstuk 3 gaan we in op de vraag of deze documentatie, eventueel met aanpassingen, invulling aan een gedragscode kan geven. Enkele instellingen waarvan we geen gedragscode en geen andere documentatie ontvingen, geven wel een inhoudelijke toelichting op het ontbreken van een gedragscode. Het gaat om de volgende redeneringen:

- we hebben een Gedragscode Internationale Student;



- we hebben in het verleden wel een dergelijke gedragscode gehad, maar dit is losgelaten;
- onze opleidingen moeten hun keuze verantwoorden in de Onderwijs- en examenregeling (hierna: OER);
- wij zijn een instelling die van oudsher altijd Engelstalig onderwijs heeft verzorgd en zijn daarom van mening dat we niet onder het wetsartikel vallen.

Ook van de instellingen die geen onderwijs in een andere taal dan het Nederlands verzorgen, is documentatie ontvangen (zie onderste blok in figuur 2). Het betreft negen niet-bekostigde instellingen die geaccrediteerde opleidingen verzorgen. In de documentatie wordt aangegeven dat opleidingen de voertaal vermelden in de OER. De documentatie geeft verder geen inzicht in het taalbeleid. Deze documentatie is niet opgenomen in de inventarisatie in hoofdstuk 3 aangezien er geen sprake is van onderwijs in een vreemde taal.

## 2.5

### **Conclusie**

Dit hoofdstuk beantwoordt de vraag of instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands een gedragscode hebben.

77 instellingen in het hoger onderwijs verzorgen onderwijs in een andere taal dan het Nederlands. Hiervan beschikken 43 instellingen over een gedragscode. De overige 34 instellingen met onderwijs in een vreemde taal hebben geen gedragscode zoals voorgeschreven in artikel 7.2c van de WHW en voldoen daarmee niet aan de wet. Mogelijk is onduidelijk dat een gedragscode ook verplicht is bij opleidingen die deels in een vreemde taal worden verzorgd. Daarnaast zijn er instellingen zonder gedragscode die van oudsher enkel onderwijs in een vreemde taal hebben verzorgd. Van de instellingen zonder gedragscode hebben 23 instellingen wel andere documentatie aangeleverd.

In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op de inhoud van de gedragscodes en de ontvangen beleidsdocumentatie. Daarin wordt duidelijk welke invulling wordt gegeven aan de vier in het wetsartikel genoemde gronden.

### 3 Invulling gedragscodes 'vreemde taal'

In dit hoofdstuk beantwoorden we de tweede onderzoeksvraag: voldoet de invulling van de gedragscodes aan de eisen die de wet daaraan stelt? We behandelen de vraag vanuit twee invalshoeken:

1. welke uitgangspunten worden genoemd voor taal van het onderwijs?
2. hoe worden de gronden uit artikel 7.2c van de WHW door instellingen uitgewerkt?

Zoals uit het voorgaande hoofdstuk blijkt hebben we van 66 van de 77 instellingen met onderwijs in een andere taal documentatie ontvangen. We richten ons bij de analyse in eerste instantie op de 43 ontvangen gedragscodes. Per invalshoek hebben we in alle gedragscodes gekeken hoe deze is ingevuld. Daar waar de gedragscodes niet of beperkt ingaan op een invalshoek, zijn we in alle aanvullende documentatie op zoek gegaan naar nadere invulling.

#### 3.1 Uitgangspunt voor de taal van het onderwijs

Een doelstelling van het hoger onderwijs is de bevordering van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands van Nederlandse studenten. Dit staat in artikel 1.3 van de WHW. Met het oog daarop luidt het uitgangspunt in artikel 7.2 van de WHW: "Het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands." Instellingen mogen in bepaalde gevallen, indien er sprake van noodzaak is, afwijken van de Nederlandse taal.

Ongeveer de helft van de 43 gedragscodes noemt een uitgangspunt dat vergelijkbaar is met het uitgangspunt in de WHW. Iets meer dan een derde van de 43 gedragscodes noemt een ander uitgangspunt dan 'Nederlands is de voertaal tenzij'. Er wordt niet aangegeven waarom het instellingsuitgangspunt afwijkt van het wettelijke uitgangspunt. Zes gedragscodes gaan in het geheel niet in op een uitgangspunt voor de taal van het onderwijs.

Ruim een derde van de 66 instellingen vermeldt een uitgangspunt voor de onderwijstaal in een beleidsdocument. Hiervan noemt minder dan de helft als uitgangspunt 'Nederlands tenzij'. De uitgangspunten die instellingen in de gedragscodes en beleidsdocumenten beschrijven, noemen niet altijd expliciet de taal waarin examens worden afgenomen, naast de taal waarin het onderwijs wordt gegeven, zoals in de WHW in artikel 7.2 wel gebeurt.

De volgende uitgangspunten voor de onderwijstaal die afwijken van de WHW worden het meest genoemd in de gedragscodes en ontvangen beleidsdocumenten:

- **Uitgangspunten van meerdere talen**  
Kenmerkend voor deze uitgangspunten is dat er geen keuze wordt gemaakt voor één onderwijstaal. De documenten met deze uitgangspunten stellen meestal dat de onderwijstaal Nederlands en/of Engels is (tweetaligheid).
- **Engels is de taal (tenzij) als uitgangspunt**  
In plaats van een uitgangspunt dat Nederlands in de regel de taal van het onderwijs is, wordt in een aantal documenten Engels als de onderwijstaal genoemd. Daarbij wordt door de instelling regelmatig niet benoemd dat van het uitgangspunt in de wet, Nederlands, kan worden afgeweken. Dit uitgangspunt wordt in verschillende documenten in verband gebracht met de internationale reputatie dan wel oriëntatie van het onderwijs van de instelling.

- **Verschillende uitgangspunten voor de bachelor en master**

In een aantal documenten zijn uitgangspunten voor de onderwijstaal in de bachelor anders dan de uitgangspunten voor de master. Dit zijn voornamelijk gedragscodes en/of beleidsdocumenten van universiteiten. In deze gevallen geldt voor de bachelor vaak het uitgangspunt uit de WHW: 'Nederlands tenzij'. Voor de master is Engels meestal de norm of tweetalig aanbod (Engels of Nederlands). In enkele beleidsdocumenten wordt de ambitie uitgesproken om ook het bacheloronderwijs de komende jaren verder te 'verengelsen'.

Opvallend is dat bij enkele instellingen het uitgangspunt in de gedragscode niet overeenkomt met het uitgangspunt in de beleidsdocumenten van dezelfde instelling. Een voorbeeld is dat de gedragscode het wettelijke uitgangspunt noemt, maar in de beleidsdocumenten wordt uitgegaan van tweetaligheid.

In artikel 7.2c van de WHW is een noodzakelijkheidseis opgenomen. Dit maakt duidelijk dat instellingen zwaarwegende redenen moeten hebben om voor een andere onderwijstaal dan het Nederlands te kiezen. In het wetsartikel of de toelichting daarop zijn geen concrete criteria genoemd op basis waarvan de noodzakelijkheid kan worden beoordeeld. In veel gedragscodes zien we terug dat alleen de formulering van de wet met betrekking tot noodzakelijkheidseis is overgenomen uit artikel 7.2 van de WHW. Een aantal gedragscodes noemen expliciet dat de noodzaak moet worden onderbouwd, maar werken dit niet uit.

### 3.2 Invulling van de gronden uit WHW-artikel 7.2c

Op grond van artikel 7.2c van de WHW dient minimaal één van de vier genoemde gronden te zijn uitgewerkt in een gedragscode om onderwijs in een andere taal dan het Nederlands te kunnen verzorgen. Tabel 3 geeft aan hoe vaak elk van de gronden is genoemd in de 43 gedragscodes of als alternatief in de beleidsdocumenten. Vrijwel alle instellingen die een gedragscode hebben aangeleverd, benoemen op welke gronden zij onderwijs in een vreemde taal aanbieden. Er zijn vier gedragscodes die geen enkele wettelijke grond noemen voor een afwijkende taalkeuze.

Tabel 3: aantal instellingen dat één of meer gronden uit WHW-artikel 7.2c in de gedragscode of in andere documentatie noemt

<b>Grond uit artikel 7.2c van WHW</b>	<b>Gedragscode</b>	<b>Andere documentatie</b>
Specifieke aard of inrichting	38 van 43 codes	18 instellingen
Kwaliteit van het onderwijs	31 van 43 codes	12 instellingen
Herkomst van studenten	38 van 43 codes	16 instellingen
<i>Minimaal één van de gronden</i>	<i>39 van 43 codes</i>	

De rechterkolom in Tabel 3 vermeldt het aantal instellingen waar de grond niet in de gedragscode staat, maar wel in beleidsdocumentatie wordt genoemd. Bekijken we de ontvangen gedragscodes en andere documenten als één geheel, dan zien we dat de kwaliteit van het onderwijs door twee van de drie instellingen wordt genoemd. De andere gronden worden vaker genoemd.

Het artikel vereist dat de grond om onderwijs in een andere taal dan het Nederlands te verzorgen niet alleen wordt genoemd, maar ook wordt uitgewerkt (wijzigingsnota van de Tweede Kamer (1991-1992)). Voor elk van de gronden geeft de toelichting in de nota aan wat onder deze grond kan worden verstaan. We zijn in de gedragscodes en de beleidsdocumenten nagegaan hoe de gronden zijn uitgewerkt.

### *Gronden 1 en 2: aard of inrichting van het onderwijs*

De wijzigingsnota licht toe dat aard en inrichting van het onderwijs verband kunnen houden met internationalisering en internationale uitwisselingsprogramma's (Tweede Kamer, 1991-1992). Uit Tabel 3 blijkt dat bijna alle gedragscodes aard of inrichting van het onderwijs hebben genoemd. Ruim de helft van de 43 gedragscodes noemt niet alleen aard of inrichting maar werkt ook uit wat daaronder wordt verstaan. Deze uitleg loopt sterk uiteen. Van summier ("onderwijs kan in een andere taal als opleidingen een internationale onderwijscultuur beogen"), tot een uitgebreidere toelichting van de aard of inrichting en wat daaronder wordt verstaan. Zoals we eerder in paragraaf 3.1 aangaven, wordt de noodzaak in het merendeel van de gedragscodes niet geëxpliciteerd.

De gedragscodes geven de volgende invulling aan 'aard of inrichting' als reden voor een andere taal:

- **Vreemde taal is onmisbaar**  
Voor onderdelen van het curriculum is kennis van een andere taal dan het Nederlands onmisbaar. Het specialisme van de opleiding heeft betrekking op de kennis van een andere taal, het materiaal van een cursus/het onderwijs is overwegend in een andere taal en de literatuur in het vakgebied is grotendeels of in zijn geheel Engelstalig.
- **Vaardigheden**  
Als onderdeel van vaardigheden in het vakgebied van een opleiding is het onmisbaar onderwijs in een andere taal dan het Nederlands te verzorgen. Studenten dienen internationale en interculturele vaardigheden op te doen in het kader van de internationale arbeidsmarkt.
- **Leeromgeving/international classroom**  
Opleidingen zijn ingericht om een internationale leeromgeving te creëren met een diverse studentenpopulatie en om onder andere de hierboven genoemde vaardigheden op te doen. Ook stellen opleidingen zich tot doel studenten voor te bereiden op internationale ervaringen, zoals uitwisselingen.
- **Vakgebied is internationaal**  
In plaats van noodzakelijk wordt in meerdere gedragscodes aangegeven dat het functioneel is om het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands te verzorgen als het wetenschapsgebied en/of het werkveld internationaal is.
- **Facultatief onderwijs**  
In enkele gedragscodes is aangegeven dat onderwijs dat geen verplicht onderdeel van een curriculum is, in een andere taal dan het Nederlands kan worden verzorgd. Dit gaat zowel om minors als (buiten-curriculaire) keuzevakken. In deze codes wordt niet gesproken over de noodzaak van het verzorgen van keuzeonderwijs in een vreemde taal.

In de overig ontvangen documentatie heeft een derde van de 66 instellingen de aard of inrichting van het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands verder uitgewerkt. Vrijwel alle gronden die in de gedragscodes worden genoemd, worden ook uitgewerkt in de beleidsdocumenten.

### *Grond 3: kwaliteit van het onderwijs*

Een tweede reden voor een andere taal betreft volgens de wet de kwaliteit van het onderwijs. In de wijzigingsnota wordt aangegeven dat dit een uitzonderingsgrond kan vormen wanneer specifieke expertise niet in Nederland beschikbaar is en een buitenlandse docent aangetrokken moet worden (Tweede Kamer, 1991-1992).

In meerdere gedragscodes wordt een buitenlandse docent – anders dan een gastdocent – als reden opgenomen om onderwijs in een andere taal dan het

Nederlands te verzorgen. In de meeste van deze gedragscodes wordt niet aangegeven dat deze docenten zijn of worden aangetrokken omdat hun expertise in Nederland niet beschikbaar is. Er wordt evenmin een ander verband gelegd waaruit blijkt dat deze buitenlandse docenten in dienst van een instelling noodzakelijk zijn voor de kwaliteit van het onderwijs. Daarbij moet worden aangetekend dat gezien het vrije verkeer van personen in Europa, buitenlandse docenten uit de EU kunnen solliciteren op functie in Nederland. Dit maakt dat instellingen kunnen kiezen uit een aanbod van goede Nederlandse en buitenlandse docenten. Ook gastdocenten staan in verschillende gedragscodes vermeld. Onderwijs in het kader van een gastcollege valt echter onder artikel 7.2b van de WHW, hiervoor is geen gedragscode vereist.

In minder dan een vijfde van de 43 gedragscodes staat een uitwerking van kwaliteit van het onderwijs opgenomen als reden om onderwijs in een vreemde taal te verzorgen. Die uitwerking betreft:

- **Expertisegebied niet-Nederlandstalige docent**  
Zo leggen twee instellingen de verbinding tussen het aantrekken van docenten die de Nederlandse taal niet beheersen en het specifieke expertisegebied van deze docenten.
- **Anderstalige literatuur**  
In één gedragscode troffen we bijvoorbeeld aan dat een specifiek onderwerp zich kwalitatief het beste laat uitleggen aan de hand van Engelstalige publicaties.

Een vergelijkbaar klein deel van de overig ontvangen documentatie werkt kwaliteit van het onderwijs verder uit. De beleidsdocumentatie kent een hele andere invalshoek dan de gedragscodes. In de beleidsdocumentatie komen bovengenoemde punten als invulling voor kwaliteit niet voor. Het gaat in deze documentatie steeds over de raakvlakken tussen internationalisering en kwaliteit. We onderscheiden:

- **Kwaliteitsbevordering**  
Instellingen geven aan dat internationalisering een kwaliteitsimpuls aan het onderwijs geeft; zowel vanuit het oogpunt van sterk geïnternationaliseerde opleidingen, waar internationale studenten het multiculturele karakter versterken, als vanuit een internationale academische gemeenschap, waarbij de staf als katalysator dient voor onderwijs en onderzoek.
- **NVAO-kenmerk en accreditatie**  
Instellingen geven aan te streven naar het bijzonder kenmerk internationalisering of verwijzen naar het NVAO-kader voor opleidingsaccreditatie dat vraagt om aandacht te besteden aan internationalisering. Bij één instelling was het advies van het panel reden voor de thans Engelstalige opleiding.

Hoewel kwaliteit als *reden* weinig is uitgewerkt in de gedragscodes, wordt kwaliteit wel veelvuldig als *randvoorwaarde* genoemd. Dit gebeurt zowel in gedragscodes als in andere ontvangen documentatie. Zo wordt als randvoorwaarde genoemd dat de kwaliteit van de anderstalige opleiding aan dezelfde eisen moet voldoen als de (voormalig) Nederlandstalige opleiding en dat er voldoende lesmateriaal van goede kwaliteit beschikbaar moet zijn in de voertaal van de opleiding. Daarnaast moet de taalbeheersing van de docenten voldoende zijn (zie voor dat laatste punt ook paragraaf 4.2).

#### *Grond 4: Herkomst van de student*

De herkomst van studenten is de laatste grond die in de wijzigingsnota is vermeld. De nota licht deze grond niet nader toe (Tweede Kamer, 1991-1992). In iets minder dan de helft van de 43 gedragscodes wordt deze reden voor een andere taal verder uitgewerkt. Elk van de uitwerkingen in gedragscodes gaat uit van de aanwezigheid

van internationale studenten, echter opnieuw zonder de noodzaak echt te expliciteren. De herkomst van studenten vormt wat betreft noodzaak van onderwijs in een vreemde taal een 'kip-en-ei-probleem': een opleiding die in een vreemde taal wordt verzorgd, is ook aantrekkelijk voor internationale studenten. Als zij er eenmaal zijn, kan worden betoogd dat dit onderwijs in een vreemde taal noodzaakt. De uitwerking in gedragscodes kent verschillende nuances:

- **De internationale studentenpopulatie**  
Verschillende gedragscodes vermelden dat de instelling een internationale studentenpopulatie kent. In elke code wordt dit vervolgens ook geëxpliciteerd als reden voor het aanbieden van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands.
- **Vergroten of aantrekken internationale instroom**  
Een beperkt aantal gedragscodes geeft niet alleen de internationale populatie aan, maar wil deze ook vergroten.
- **Voldoende internationale instroom**  
Daarnaast staat in enkele gedragscodes dat bij voldoende instroom van internationale studenten het onderwijs (ook) in een andere taal dan het Nederlands kan worden verzorgd. Wanneer van 'voldoende' sprake is, wordt daarbij niet duidelijk. Evenmin wordt duidelijk of en wanneer het onderwijs weer in het Nederlands moet worden verzorgd, bijvoorbeeld als de internationale instroom op een later moment onder de drempel zakt. In één gedragscode zien we hierop een variant. Daarbij kan het onderwijs, dat normaal gesproken in het Nederlands wordt verzorgd, incidenteel in het Engels worden verzorgd als zich tenminste één internationale student aanmeldt die de Nederlandse taal niet beheerst.
- **Onderwijs speciaal gericht op internationale studenten**  
Een enkele instelling heeft gespecificeerd dat ze ook onderwijs speciaal voor internationale studenten verzorgen. Dit kan onderwijs zijn dat alleen door internationale studenten wordt gevolgd, maar ook onderwijs dat wordt georganiseerd naar aanleiding van afspraken over internationale studentenuitwisseling met partnerinstellingen.

De herkomst van de student is door een kwart van de 66 instellingen in de overig ontvangen documentatie uitgewerkt. De uitwerking in deze documentatie ligt in lijn met de uitwerkingen in de gedragscodes. Verschillende beleidsdocumenten gaan bovendien in op de herkomst van medewerkers die leiden tot een breed taalbeleid. Naast onderwijs gaat dit bijvoorbeeld over de taal tijdens vergaderingen en de taal waarin verslag wordt gelegd. In paragraaf 4.1 gaan we hier nader op in.

*Andere gronden die niet in de wet worden genoemd*

Naast de gronden uit artikel 7.2c van de WHW staan in ruim een derde van de 43 gedragscodes andere criteria op grond waarvan het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands verzorgd kan worden. Het gaat om de volgende criteria:

- **Vorbereiding op masteronderwijs**  
Verschillende gedragscodes gaan in op de doorstroom van bachelor naar master binnen het hoger onderwijs. De codes bieden mogelijkheden om onderdelen van de bachelor in een andere taal aan te bieden, ter voorbereiding op een master in een andere taal (meestal Engels).
- **Internationale samenwerking bij verzorgen van onderwijs**  
In verschillende gedragscodes worden joint degree- of double degree-programma's met een niet-Nederlandstalige instelling genoemd als reden voor het verzorgen van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands. Daarnaast treffen we aan dat cursussen die onderdeel zijn van een geaccrediteerde opleiding, die tevens worden afgenomen door andere

instellingen, in een andere taal verzorgd kunnen worden als de afnemer dat eist.

- **Arbeidsmarkt**

De gedragscodes gaan in op de internationale arbeidsmarkt waarvoor wordt opgeleid. In een aantal codes wordt vermeld dat het beroepenveld internationaal is. Er zijn daarnaast gedragscodes die aangeven het carrièreperspectief voor studenten regionaal, nationaal en internationaal te willen stimuleren.

- **Organisatorische en financiële aspecten**

Er wordt aangegeven dat niet al het onderwijs dat in een andere taal wordt aangeboden, daarnaast ook in het Nederlands gegeven moet worden. Organisatorische of financiële aspecten kunnen bij de overweging een rol spelen.

- **Internationale oriëntatie van de instelling**

Enkele gedragscodes vermelden dat het instituut of de academische gemeenschap als geheel internationaal is georiënteerd. Een ander voorbeeld betreft instellingen die aangeven vanuit de geografische ligging bewust verder dan de landsgrenzen te kijken.

Andere redenen om onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aan te bieden troffen we tevens in ontvangen beleidsdocumenten van een vijfde van de 66 instellingen. Dit ging om bovenstaande criteria en daarnaast werden nog genoemd:

- **Internationale reputatie van de onderwijsinstelling**

Anders dan bij internationale oriëntatie gaat het hierbij om doelstellingen om in Nederland of de wereld internationaal geprofileerd te zijn.

- **Curriculaire doelstelling**

Invulling geven aan burgerschapsonderwijs, een internationale stage voor elke student of het opdoen van een internationale ervaring in Nederland via at home-projecten.

### 3.3

#### **Conclusie**

In dit hoofdstuk is ingegaan op de vraag: voldoet de invulling van de gedragscodes aan de eisen die de wet daaraan stelt?

Ongeveer de helft van de gedragscodes hanteert het wettelijke uitgangspunt 'Nederlands tenzij'. De andere gedragscodes formuleren een uitgangspunt waarin meerdere talen mogelijk zijn, het Engels uitgangspunt is of het uitgangspunt voor het bacheloronderwijs verschilt van het masteronderwijs.

De wet schrijft voor dat onderwijs alleen in een andere taal dan het Nederlands kan worden verzorgd als dit noodzakelijk is. Deze noodzakelijkheid wordt over het algemeen genoemd, maar niet uitgewerkt in de gedragscodes. Dit zien we terug bij de gronden op basis waarvan onderwijs in een andere taal dan het Nederlands verzorgd mag worden. De meeste gedragscodes vermelden minimaal één van de in WHW artikel 7.2c geldende gronden. Hierbij moet worden opgemerkt dat het open geformuleerde wetsartikel en de toelichting daarop geen concrete toetsbare uitwerking biedt, anders dan een enkel voorbeeld. Hoewel de gedragscodes over het algemeen gronden om onderwijs in een andere taal dan het Nederlands te verzorgen vermelden, zijn de gronden beperkt uitgewerkt, waarbij slechts een enkele keer noodzakelijkheid in de uitwerking is opgenomen. Daarmee ontbreekt een goed inhoudelijk toetsingskader waarmee kan worden bepaald of een opleiding (nog steeds) in een vreemde taal moet worden aangeboden. De ontvangen beleidsdocumentatie gaat hier evenmin op in. De door de instellingen zelf opgestelde gedragscodes geven in die zin enkel handreikingen aan de taalkeuze,

terwijl de wetgeving voorschrijft dat een andere taal dan het Nederlands alleen mogelijk is indien de *noodzakelijkheid* vaststaat.

De meest gehanteerde grond voor een andere taal is 'de specifieke aard of inrichting van het onderwijs', gevolgd door 'de herkomst van studenten'. De 'kwaliteit van het onderwijs' wordt als grond het minste genoemd en uitgewerkt. Kwaliteit, die minimaal gelijk moet zijn aan het Nederlandstalige onderwijs, staat wel als voorwaarde in verschillende gedragscodes vermeld.

De wet verplicht instellingsbesturen om te motiveren waarom het noodzakelijk is om onderwijs te geven in een andere taal. De wet bevat geen normenkader aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of die noodzaak er daadwerkelijk is. Met het ontbreken van een normenkader bij dit artikel, wordt aan instellingen weinig richting gegeven voor de invulling van de gedragscode en is het (ook voor de inspectie) lastig de grens te bepalen wanneer noodzakelijkheid is aangetoond en wanneer niet. Instellingen benutten de geboden ruimte echter lang niet altijd om vervolgens zelf duidelijke criteria te formuleren. Uitwerkingen ontbreken of zijn summier. Ook de gedragscodes van instellingen die wel minimaal één van de wettelijke gronden noemen, zijn op onderdelen voor verbetering vatbaar.



## 4 Gedragscodes 'vreemde taal' in relatie tot taalbeleid

In dit hoofdstuk gaan we in op de derde onderzoeksvraag: in hoeverre staat de taalkeuze in een breder perspectief van taalbeleid van de instelling? In de voorgaande hoofdstukken hebben we gekeken naar eisen die artikel 7.2 stelt en de invulling daarvan door instellingen. Op basis van onze analyse van de ontwikkelingen in het wettelijk kader en het maatschappelijk debat, hebben we daarnaast vier aspecten bekeken die geen onderdeel uitmaken van artikel 7.2, maar die wel ons beeld completeren van het taalbeleid binnen instellingen. We hebben gekeken of de volgende aspecten onderdeel uitmaken van het taalbeleid van instellingen:

1. Procedures om over te gaan op een andere taal
2. Taalbeheersing van een andere taal dan het Nederlands
3. Nederlandse taalbeheersing
4. Toegankelijkheid

### 4.1 Procedures

Een procedure waarin wordt geregeld hoe een keuze voor onderwijs in een andere taal door de instelling wordt gemaakt, is niet een door de wet voorgeschreven onderdeel van de gedragscode. De inspectie vindt een procedure echter wel van belang mede gegeven het feit dat de wet open criteria geeft en het dus aan de professionele gemeenschap is om tot verantwoorde keuzes te komen en daarbij de zorgplicht voor studenten in acht te nemen. Ook in het Algemeen Overleg op 21 juni 2018 is gevraagd om een inhoudelijk overzicht van procedures die instellingen hanteren (Tweede Kamer, 2018).

Onder procedures verstaan we zaken als: wie beslist en toetst, hoe is de medezeggenschap betrokken en hoe is het implementatietraject vormgegeven, zodat aspirant-studenten kennis kunnen nemen van de verandering en zich kunnen voorbereiden op het volgen van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands. Ook hebben we gekeken naar of en hoe geëvalueerd wordt of de verandering van taalkeuze effectief is geweest en of aan in de gedragscode gestelde voorwaarden is voldaan.

In totaal vermeldt ongeveer de helft van de 66 instellingen (een onderdeel van) een procedure voor het vaststellen van de taal van het onderwijs. Dit treffen we voornamelijk aan in de gedragscodes. Een volledige procedure om te komen tot omzetting van de taal wordt minder vaak genoemd.

Samengevat zien we zeven procedurele elementen waar instellingen in hun gedragscodes of documenten melding van maken:

#### 1. *Wie beslist?*

Ongeveer de helft van de 66 instellingen geeft in hun gedragscode en/of beleidsdocumenten informatie over op welk niveau of door wie de beslissing wordt genomen om de taal van het onderwijs te wijzigen in een andere taal dan het Nederlands. Het beeld over wie uiteindelijk beslist, is divers. Dit loopt uiteen van instellingen waar het College van Bestuur besluit, tot instellingen waar de taalkeuze gemaakt wordt op het niveau van de faculteit of het instituut/de academie van de betreffende opleiding. Wanneer de faculteit of het instituut/de academie de taalkeuze maakt, is regelmatig gespecificeerd dat een directeur en/of decaan betrokken is. Enkele instellingen beschrijven dat de opleiding beslist, zonder dat

wordt verduidelijkt wie van de opleiding. Een aantal instellingen verfijnt de rolverdeling tussen de instelling en opleiding. In die gevallen ligt het initiatief of het verzoek om de onderwijstaal te wijzigen over het algemeen op facultair, instituuts- of opleidingsniveau. Het plan heeft vervolgens goedkeuring of instemming van het College van Bestuur. Tot slot is in een enkele gedragscode onderscheid gemaakt tussen wie beslist over taalwijziging van volledige opleidingen of delen van het onderwijs.

### *2. Advies over en instemming op het besluit*

Voor de bekostigde instellingen, gelden specifieke regels voor inspraak en medezeggenschap. Minder dan de helft van de 47 bekostigde instellingen waarvan een gedragscode en/of beleidsdocument is ontvangen, schrijft voor dat advies moet worden ingewonnen bij opleidingscommissie(s) over de beslissing om over te gaan op een vreemde taal. Soms wordt in dit verband (ook) de medezeggenschapsraad (hogescholen), universiteitsraad (universiteiten), faculteitsraad (universiteiten) of examencommissie genoemd. Sommige instellingen spreken niet over adviesrecht, maar instemmingsrecht van opleidingscommissie(s) en medezeggenschapsraad.

### *3. Onderdeel van de OER*

In de meerderheid van de gedragscodes van zowel bekostigde als niet-bekostigde instellingen is bepaald dat de taal voor het onderwijs dient te worden vastgelegd in de OER van de opleiding. Een enkele keer wordt daarbij vermeld dat de reden voor een vreemde taal moet worden verantwoord in de OER. Daarmee valt het taalbeleid onder de procedures die er zijn voor het vaststellen van de OER.

### *4. Moment waarop de taal van het onderwijs mag worden gewijzigd*

Het meest komt voor dat een wijziging uitsluitend kan plaatsvinden met ingang van een nieuw studiejaar. Enkele instellingen bespreken daarbij in detail een planning voor de omzetting van de taal waarin staat wie, wat, wanneer moet doen alvorens de taal kan wijzigen. Deze plannings nemen anderhalf of twee jaar in beslag. Een ander voorbeeld is dat een opleiding ervoor kan kiezen in eerste instantie de taal geleidelijk te wijzigen, waarbij in het tweede studiejaar de Engelse taal wordt geïntroduceerd in een paar modules en vervolgens het derde jaar volledig wordt gedoceerd in de Engelse taal.

### *5. Overgangsregeling voor de zittende studenten bij de taalwijziging*

Vermeld wordt dat voor de zittende studenten in geval van een wijziging van de voertaal van de opleiding een overgangsregeling moet worden vastgesteld. Deze regeling moet worden opgenomen in de OER. Een enkele instelling werkt deze regeling verder uit in hun gedragscode of beleidsdocument, bijvoorbeeld: de voertaal geldt, op het moment dat de student start met de opleiding, gedurende de nominale studieduur van de opleiding plus een extra studiejaar.

### *6. Plan ter voorbereiding van de implementatie van de taalwijziging*

Een paar instellingen noemen expliciet het opstellen van een plan ter voorbereiding op de implementatie van de taalomzetting van een opleiding. In een dergelijk plan kan bijvoorbeeld zijn opgenomen: de visie op de inhoudelijke omzetting, reikwijdte van de omzetting, gevolgen voor onderwijsorganisatie/logistiek/voorzieningen voor studenten, taalniveau voor docenten en studenten, communicatieplan en financiële consequenties. Ook kan een onderdeel van dit plan zijn om de consequenties voor de toelating en studentaantallen te analyseren, waaronder of een numerus fixus als gevolg van de taalwijziging noodzakelijk is.

### *7. Evaluatie van de taalwijziging*

De meeste instellingen geven niet aan of het besluit om onderwijs te geven in een andere taal dan het Nederlands wordt geëvalueerd. Instellingen die dit wel doen, noemen elke drie jaar of het eind van de accreditatietermijn als moment voor de evaluatie van het besluit. Een instelling vult deze evaluatie verder in en beschrijft dat een inventarisatie wordt gemaakt van ervaringen onder studenten, docenten en onderwijsmanagement over de samenstelling en het functioneren van studentgroepen, onderwijskwaliteit, begeleiding, informatievoorziening/communicatie, rendement en het gerealiseerde profiel van afgestudeerden.

## **4.2**

### **Taalbeheersing van een andere taal dan het Nederlands**

In het maatschappelijke debat gaat het vaak over het taalniveau van studenten en docenten. Er zijn zorgen over het niveau van het Engels in het hoger onderwijs. In het analysekader hebben we daarom ook gekeken wat er in de gedragscodes en/of beleidsdocumenten vermeld staat over het niveau van taalbeheersing waaraan docenten en studenten moeten voldoen en de scholingsmogelijkheden voor docenten en studenten.

#### *Taalniveau docenten*

De universiteiten hebben onderling afgesproken dat docenten de taal waarin ze doceren op minimaal C1-niveau moeten beheersen. Voor hogescholen geldt in principe hetzelfde niveau met aandacht voor de beroepspraktijk en vaktaal (VH & VSNU, 2018). Ruim de helft van de 66 instellingen gaat in hun gedragscode en/of de beleidsdocumentatie in op een niveau waaraan een docent moet voldoen. In de gedragscodes komt taalniveau van docenten vaker aan bod dan in de overige documentatie. In de gedragscodes staat vermeld dat docenten over een 'passend' taalniveau moeten beschikken of de taal voldoende moeten beheersen. Wat onder een passend niveau wordt verstaan is verder niet uitgewerkt. Ook staat in de gedragscode opgenomen wie verantwoordelijk is voor het taalniveau. Daarbij wordt de opleidingsdirecteur, de faculteitsdirecteur of het College van Bestuur regelmatig genoemd.

In de beleidsdocumentatie wordt het taalniveau verder uitgewerkt. Vaak wordt ingegaan op het gewenste taalniveau van docenten en soms ook op die van andere medewerkers in de instelling. Meestal wordt van docenten minimaal niveau C1 verlangd en een enkele keer C2-niveau. Dit laatste niveau wordt vooral in het wo genoemd. Verder troffen we aan dat instellingen het taalniveau van docenten hebben gekoppeld aan het HRM-beleid. Bij deze instellingen wordt het taalniveau vaak per functie uitgewerkt.

#### *Scholing docenten*

In ruim een derde van de documentatie wordt aandacht besteed aan de scholing van docenten om zo aan het vereiste taalniveau te voldoen. In de gedragscodes staat voornamelijk opgenomen dat docenten gefaciliteerd worden om aan de taalvaardigheidseisen te voldoen. Over het algemeen gaan de beleidsdocumenten dieper in op de scholingsmogelijkheden voor docenten dan de gedragscodes. Scholingsaanbod wordt gefaciliteerd via talencentra en cursussen. Ook wil een enkele instelling het vereiste niveau van taalbeheersing opnemen in de Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO).

#### *Taalniveau studenten*

Bijna twee derde van de 66 instellingen maakt in de documentatie een vermelding over de taalvaardigheid van studenten. In de gedragscodes is opgenomen dat studenten een aantoonbare (Engelse) taalvaardigheidsniveau moeten hebben.

Instellingen gaan in de beleidsdocumenten dieper in op het taalniveau van studenten dan in de gedragscodes. Verschillende aspecten worden daarbij genoemd, zoals: de taalbeheersing bij start van een opleiding, het niveau bij afronding van een opleiding, aansluiting tussen bachelor- en masteronderwijs en taaleisen voor internationale studenten. Voor wat betreft de toelating tot het bacheloronderwijs treffen we in zowel gedragscodes als beleidsdocumenten aan dat de eisen aan de taal niet zwaarder mogen zijn dan de wettelijk bepaalde vooropleidingseisen voor de betreffende bachelor (havo of vwo). Wo-bachelors beginnen vaker met een B2-niveau en aan het einde van de bachelor beschikt de student over C1-niveau.

Bij masteropleidingen zien we in documentatie meer verschillen dan in de bacheloropleidingen. Bij de ene master wordt Engels op vwo-eindexamenniveau gevraagd of wordt gemeld dat de Engelse taal geen extra toelatingseis mag zijn, terwijl bij de andere masteropleidingen als toelatingsniveau C1 wordt aangegeven. Deze taalvereisten gelden ook voor Nederlandse studenten. Als instellingen een hoger taalniveau vereisen dan op grond van de vooropleiding verwacht mag worden, is er feitelijk sprake van selectie. In het masteronderwijs mogen instellingen selectiecriteria hanteren, zolang het gaat om een combinatie van ten minste twee soorten criteria (WHW-artikel 7.30b, vijfde lid). We zijn in dit onderzoek niet nagegaan of de taaltoets altijd samengaat met minimaal een tweede selectie criterium.

Voor niet-EER studenten gelden vaak de taaleisen zoals vermeld in de Gedragscode Internationale Student (Landelijke Commissie Gedragscode Internationale Student, 2017). Enkele instellingen verwijzen in de gedragscode 'vreemde taal' ook naar deze Gedragscode Internationale Student. Daarbij geldt een minimumniveau voor de bachelor- en masteropleiding, namelijk een IELTS-score van 6.0. Instellingen vragen voor de masteropleiding vaker een IELTS-score van minimaal 6.5. Dit is hoger dan in de Gedragscode Internationale Student is opgenomen.

#### *Scholing studenten*

In de documentatie van meer dan een derde van de 66 instellingen staat een passage opgenomen over scholingsmogelijkheden voor studenten. De meeste gedragscodes beperken dit tot de voorlichting aan (aspirant-)studenten om hen te wijzen op de mogelijkheden hun taalvaardigheid te verbeteren. Ook hier zijn de beleidsdocumenten in hun uitwerking uitgebreider dan de gedragscodes. Er wordt aangegeven waar studenten zich (op eigen initiatief) kunnen bijscholen, of hier kosten aan zijn verbonden en wat deze scholing inhoudt.

Een aantal instellingen gaat daarnaast in op aansluiting tussen bachelor- en masteronderwijs. Zo wordt aangegeven dat in de Nederlandstalige bachelor al een of meerdere vakken en ook studiemateriaal Engelstalig wordt aangeboden. Op deze manier is de student beter voorbereid op de aansluitende Engelstalige master. Anderen nemen in de bachelor toetsen af zodat de student kan checken of het taalniveau Engels voldoende is om een Engelstalige master te volgen. Enkele instellingen benoemen ook de mogelijkheden voor studenten om internationale en interculturele vaardigheden op te doen.

#### *Voertaal in de instelling*

Tot slot staat in een beperkt aantal gedragscodes en beleidsdocumenten iets vermeld over de voertaal in de instelling. Vaak lichten instellingen toe welke taal de norm voor onderwijs, vergaderingen en andere bijeenkomsten is en welk taalbeheersingsniveau van verschillend type medewerkers wordt verwacht. Dit kan Nederlands, Engels of tweetaligheid zijn. Tweetaligheid komt het meest voor. Een afweging voor instellingen is daarbij de wens inclusief te zijn voor alle medewerkers

en studenten. Daarom wordt in bijeenkomsten een spreektaal gekozen die de aanwezigen beheersen. De gevolgen van de gekozen voertaal van de instelling worden nader uitgewerkt in handleidingen en richtlijnen voor interne en externe communicatie. Vaak wordt in de opleidingsspecifieke informatie bepaald dat de voertaal van de opleiding gehanteerd moet worden.

#### **4.3 Nederlandse taalbeheersing**

Zoals in de inleiding van dit rapport is aangegeven, heeft het hoger onderwijs in artikel 1.3 lid 5 (WHW) ten aanzien van Nederlandstalige studenten een rol in het bevorderen van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands. Dit artikel geldt ongeacht of de Nederlandse student een volledig Nederlandstalige opleiding of een opleiding (gedeeltelijk) in een vreemde taal volgt. Alhoewel er niets over bevordering van het Nederlands in de gedragscode hoeft te staan, speelt dit artikel wel een rol in het maatschappelijke debat en hebben wij het artikel wel opgenomen in het analysekader. Het kan overigens zijn dat instellingen artikel 1.3 ergens anders hebben uitgewerkt dan in de door ons ontvangen informatie. Daarom geven we in deze paragraaf slechts een impressie.

Bijna een kwart van de 66 instellingen vermeldt het bevorderen van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands in de toegezonden documentatie. In de gedragscodes wordt dit op één na alleen door hbo-instellingen vermeld. In beleidsdocumentatie gaan zowel universiteiten als hogescholen hierop in.

Sommige instellingen gaan concreet in op het belang van het helder kunnen uitdrukken in het Nederlands. Anderen focussen meer op de aansluiting op de Nederlandse arbeidsmarkt. Ook wordt een enkele keer de aansluiting op een Nederlandstalige master genoemd. De Nederlandse uitdrukkingsvaardigheid, indien een student een Engelstalige master volgt, wordt niet expliciet benoemd. Eén instelling geeft voor onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aan dat, als de doelstelling van de opleiding het uitoefenen van een beroep in een Nederlandstalige beroepsomgeving is, en in het examen onder meer een bewijs van beheersing van de Nederlandse taal is opgenomen. Daarmee wordt impliciet verwezen naar de taak om de uitdrukkingsvaardigheid te bevorderen.

Instellingen noemen verschillende mogelijkheden om de Nederlandse taal te bevorderen. Zo geven instellingen waar studenten Engelstalig onderwijs volgen, facultatieve cursussen Nederlands, zoals de cursussen academisch schrijven of presenteren. Een enkele instelling vermeldt dat afgestudeerden jaarlijks een anderstalig document hebben geschreven in het kader van een van de onderwijsactiviteiten of dat de samenvatting van de thesis in het Nederlands wordt geschreven.

Ook zien we dat veel instellingen ingaan op het bevorderen van het Nederlands bij niet-Nederlandse studenten. Vaak staat er iets opgenomen over dat internationale studenten cursussen Nederlands, zoals 'Nederlands als Tweede Taal', kunnen volgen. Daarbij wordt meestal het belang genoemd van aansluiting op de Nederlandse arbeidsmarkt. Van een verplichting is geen sprake.

#### **4.4 Toegankelijkheid**

In de visiebrief van de minister van OCW uit juni 2018 staat dat het Nederlandse onderwijs in de eerste plaats toegankelijk moet zijn voor Nederlandse studenten. Daarbij moet aandacht worden besteed aan de doorstroming vanuit voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs naar het hoger onderwijs en van het hbo naar het wo. De (vreemde) taal van het onderwijs mag voor minder taalvaardige

leerlingen en studenten nooit een drempel vormen om te kunnen doorstromen naar een hoger onderwijsniveau (OCW, 2018).

Een derde van de 66 instellingen gaat in op de toegankelijkheid van het onderwijs. Dit treffen we voornamelijk aan in de gedragscodes. Instellingen noemen vooral het feit dat het veranderen van de voertaal niet mag leiden tot verzwaring van de studielast of een verzwaring van het programma. Hoe dit wordt vormgegeven, wordt verder niet uitgewerkt. Ook mag bij sommige instellingen de invoering van een andere taal dan het Nederlands niet leiden tot benadeling bij examens. Soms staat daarbij vermeld dat studenten via de examencommissie een verzoek kunnen indienen om de toets in het Nederlands af te leggen.

Verschillende documenten geven aan dat studenten tijdens de (bachelor)opleiding in de gelegenheid moeten worden gesteld om de vereiste beheersing van de taal te verwerven. Dit mag vaak niet ten koste gaan van de studielast. Met name waar het gaat over aansluiting tussen een Nederlandstalige bachelor en een Engelstalige master wordt de inspectie niet duidelijk hoe opleidingen dit realiseren. Met andere woorden: hoe zij studenten in gelegenheid stellen het vereiste taalbeheersing te verwerven, zonder dat dit ten koste gaat van de studielast. Enkele universiteiten gaan in hun gedragscode uit van de doorstroommaster. Deze codes kennen veelal een vaststellingsdatum van voor de afschaffing van de doorstroommaster. Het programma van de (Nederlandstalige) bachelor is dan zodanig ingericht dat de afgestudeerde voldoet aan de toelatingseis met betrekking tot de beheersing van de Engelse taal van een Engelstalig masterprogramma.

Hoewel toegankelijkheid vaak gaat over de aansluiting van de Nederlandse vooropleiding (mbo 4, havo of vwo) op het hoger onderwijs, stellen we bij een enkele gedragscode of beleidsdocument vraagtekens bij de toegankelijkheid voor internationale studenten die het Nederlands niet machtig zijn. Zo treffen wij aan dat bij volledig anderstalig onderwijs de afhandeling van klachten in het Nederlands plaatsvindt. Een internationale student kan zich dan laten bijstaan door bijvoorbeeld een tolk. Soms is dit op eigen kosten, soms wordt dit gefaciliteerd.

#### **4.5 Conclusie**

In dit hoofdstuk is ingegaan op het bredere perspectief van taalbeleid binnen hoger onderwijsinstellingen. Het gaat daarbij om procedures rond de taalkeuze, taalbeheersing en toegankelijkheid. Instellingen moeten in hun beleid met deze aspecten rekening houden, maar hoeven dat op grond van de WHW niet in de gedragscode op te nemen. Indien de ontvangen documentatie niet op de geanalyseerde aspecten in gaat, wil dit niet zeggen dat een instelling hier geen beleid op heeft. Het beeld van het bredere perspectief geeft wel een impressie van de aandachtspunten die instellingen zelf voor ogen hebben.

De wet schrijft niet voor dat een procedure voor omzetting naar een vreemde taal is opgenomen in de gedragscode. Toch noemt ongeveer de helft van de 66 instellingen onderdelen die daarmee verband houden. In de meeste gevallen gaat dit om degene die binnen een instelling beslist over de taal van het onderwijs.

Meer dan de helft van de 66 instellingen gaat in op taalbeheersing. Het gaat dan om het noemen van voldoende taalbeheersing bij docenten om een opleiding in een vreemde taal te kunnen verzorgen en als voorwaarde voor studenten om het onderwijs te kunnen volgen.

Het vereiste taalniveau voor bacheloronderwijs, sluit wat betreft Engelse taalbeheersing bijna altijd aan op het niveau van de Nederlandse vooropleiding

(havo, vwo of mbo 4) dat toelatingsrecht geeft tot het hoger onderwijs. Voor de taalvereisten bij aanvang van een masteropleiding ligt dit anders. De resultaten duiden op een risico dat er niet altijd sprake is van aansluiting. Voor studenten moet transparant zijn welke vereisten er zijn, zodat de taalvereisten geen belemmering worden bij toelating tot de master. Niet alle instellingen geven aan hoe zij zorgen voor aansluiting tussen het onderwijs in een andere taal en het Nederlandse onderwijs dat daaraan voorafgaat.

Als gevolg hiervan moeten studenten bij aanvang van de bachelor al een idee hebben of deze aansluit op de taalvereiste voor een master die ze later mogelijk gaan volgen. De inspectie vraagt zich af of dit mogelijk belemmeringen oplevert voor doorlopende leerlijnen binnen het Nederlandse onderwijsbestel. Bovendien rijst daarbij de vraag of facultatief aanbod voldoende is om goede aansluiting van Nederlandstalig naar anderstalig (hoger) onderwijs te realiseren. Instellingen zouden daartoe bijvoorbeeld meer moeten inzetten op deficiëntieprogramma's of zorgen voor voldoende Nederlandstalige masters.

## 5 **Bouwstenen voor gedragscode en taalbeleid**

We gaan in dit hoofdstuk in op de vierde onderzoeksvraag: welke bouwstenen zijn er voor een landelijk taalbeleid en de invulling van de wet- en regelgeving? Daarbij proberen we lessen te trekken voor afzonderlijke instellingen en voor het stelsel uit onze analyse van de gedragscodes in hun huidige vorm.

### 5.1 **De discussie over taalbeleid: 'Nederlands tenzij'**

Het is evident dat de wereld er vandaag anders uitziet dan in 1992 toen artikel 7.2 van de WHW werd geschreven. Ook is er de afgelopen jaren in het hoger onderwijs beleidsmatig behoorlijk ingezet op internationalisering en tweetaligheid. Er is discussie over het wetsartikel. Bovendien is het artikel 7.2 van de WHW open geformuleerd, waardoor dit weinig handreiking biedt aan instellingen om aan de wet te voldoen. Nu, in 2018, lijkt de discussie in het veld te gaan tussen enerzijds degenen die vast willen houden aan het uitgangspunt dat het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands en anderzijds degenen die van mening zijn dat dat uitgangspunt achterhaald is en stellen dat verdere internationalisering onontkoombaar is.

Het uitgangspunt 'Nederlands tenzij' versmalt in zekere zin de discussie over taalbeleid. Is er niet veel meer variëteit mogelijk dan alleen volledig Nederlandstalige of volledig Engelstalige opleidingen? Immers, ook in Nederlandstalige opleidingen wordt gebruik gemaakt van relevante internationale literatuur. Engelstalige opleidingen zullen niet louter internationale casuïstiek bestuderen, maar ook Nederlandse voorbeelden behandelen. Het gaat ook om fundamentele vragen: welke autonomie hebben instellingen en hoe verhoudt zich dat tot de maatschappelijke opdracht, hoe moet het nationale landschap van aanbod in het hoger onderwijs er uit zien en hoe verhoudt zich dat tot internationale ontwikkelingen. Dat zijn de vraagstukken waar de 'verengelsing' ons voor stelt. Veel van die vragen zijn nog niet beantwoord, maar het aanbod van opleidingen in een vreemde taal groeit desalniettemin gestaag. Gaat het tempo van 'verengelsing' niet harder dan het nadenken over taalbeleid in het licht van de opdracht van het hoger onderwijs?

### 5.2 **Statische gedragscodes**

Zonder toetsbare normen wordt een gedragscode al snel een statisch document. Als een instelling een gedragscode heeft, voldoet de instelling tenslotte aan de wet, zo lijkt de gedachte te zijn. De introductie van het begrip 'toegevoegde waarde' ter vervanging van het begrip 'noodzakelijk' in het wetsartikel verandert daar niet veel aan. De gedragscode lijkt nu geen levend document en vormt lang niet altijd een geheel met de beleidsdocumentatie. Zeker waar het instellingsbeleid een ander uitgangspunt kent dan in de gedragscode van de instelling is verwoord. Dat gaat voorbij aan het doel. De inspectie constateert dat veel gedragscodes niet voldoen en aangescherpt kunnen worden. Het is logisch dat een centrale gedragscode op niveau van de gehele instelling vrij generiek is. Op centraal niveau worden op basis van de wetgeving randvoorwaarden geformuleerd waarbinnen opleidingen invulling geven aan onder andere taalkeuze. Op die wijze kunnen de gronden om de opleiding deels of volledig in een andere taal dan het Nederlands te verzorgen per opleiding verschillen.



Op dit moment echter lijken de gedragscodes geen reflectie van het debat dat maatschappelijk, in de politiek en binnen instellingen wordt gevoerd. Nieuwe wetgeving en vooral de invulling daarvan binnen instellingen, moet volgens ons juist stimuleren dat taalkeuze het resultaat is van een stevige professionele dialoog. Die discussie zou volgens de inspectie veel meer moeten gaan over de vraag waarom een opleiding overgaat op een andere taal dan het Nederlands. Een gedragscode moet die discussie in goede banen leiden. Er moet ruimte zijn voor evaluatie van de toegevoegde waarde: is deze daadwerkelijk gerealiseerd en nog altijd relevant?

### 5.3

#### **Toegevoegde waarde op instellingsniveau**

Het begrip 'toegevoegde waarde' verlaagt de drempel voor het gebruik van een vreemde taal ten opzichte van de noodzakelijke eisen die de wet nu kent. Echter, ook hiervoor geldt dat er toetsbare normen moeten komen die instellingen handvatten geven om de toegevoegde waarde te kunnen afwegen en te verantwoorden. Om daarbij tot breed gedragen keuzes te komen, zouden de volgende elementen moeten worden meegenomen in de afweging bij taalkeuze:

##### *Kwaliteit gerealiseerd binnen de opleiding (bildung)*

Onderwijsinstellingen moeten beschikken over een visie op internationalisering en een goed doordacht taalbeleid, afgestemd op het onderwijsaanbod van de instelling. De uitwerking hiervan kan per opleiding verschillen. Dit geldt ten eerste op het vlak van aandacht voor internationalisering: denk aan een op maat ingerichte mix tussen regionale, nationale, Europese en wereldwijde casuïstiek. Daarnaast geldt dit voor de taal of mix van talen, ingezet om het onderwijs te geven en examinering af te nemen. Deze mix hangt af van de inhoud van het onderwijs (zoals casuïstiek), maar ook van de verplichting om te voldoen aan de wettelijke opdracht van de WHW in artikel 1.3 om de Nederlandse taalbeheersing van Nederlands studenten te bevorderen. De instellingsbrede gedragscode 'vreemde taal' kan binnen dit geheel een document zijn waarin voor een opleiding de randvoorwaarden en procedure staan opgenomen om over te gaan op een andere taal dan het Nederlands. Daarover moet intern discussie worden gevoerd. Daarnaast moet bij bekostigde instellingen ook inspraak plaatsvinden door studenten en docenten, al dan niet via de medezeggenschapsraad.

Een 'ideale gedragscode' beperkt zich niet tot de keuze om op een andere taal dan het Nederlands over te gaan, maar voorziet tevens in periodieke evaluatie waarbij aandacht is voor heroverweging van de taalkeuze. Met andere woorden: in hoeverre voldoet de huidige taal van het onderwijs? Of is een andere mix nodig? Betrek hierbij eveneens studenten en docenten (bijvoorbeeld via studenttevredenheid-enquêtes) en zorg dat docenten mee kunnen gaan met de ontwikkelingen van de opleidingen. Tot slot moet uit het centrale beleid blijken, en de gedragscode als verlengde daarvan, wanneer opleidingen niet over kunnen gaan op een andere taal dan het Nederlands of wanneer het aanbod niet langer exclusief en volledig in een andere taal is gewenst en hoe deze praktijk moet veranderen.

##### *Opbrengsten onderwijs en aansluiting arbeidsmarkt (rendement)*

De visie op internationalisering staat ook in het teken van de nationale en internationale arbeidsmarkt waar studenten voor worden opgeleid. Opleidingen willen blijven aansluiten op de behoeften vanuit het beroepenveld alsmede de gebruiken in het wetenschappelijke domein. Hoe kijkt het Nederlandse werkveld aan tegen afgestudeerden met hoofdzakelijk ervaring met internationale casuïstiek? Zijn afgestudeerden in staat deze ervaring te vertalen naar regionale en nationale vraagstukken van Nederlandse bedrijven? Hoe wordt het werkveld door hogescholen en universiteiten meegenomen in de keuze om opleidingen in een andere taal dan

het Nederlands te verzorgen? Welke behoefte is er bij werkgevers ten aanzien van de Nederlandse taalvaardigheid van afgestudeerden?

Daarnaast zouden instellingen de ervaringen van alumni kunnen betrekken. Aandachtspunten daarbij kunnen zijn: de aansluiting tussen onderwijs in een andere taal en de arbeidsmarkt, de toegevoegde waarde van het gevolgde onderwijs in een andere taal dan het Nederlands, de vraag of de opleiding heeft bijgedragen aan de uitdruktingsvaardigheid in het Nederlands ten behoeve van de dagelijkse werkzaamheden. Dergelijk commentaar vanuit werkgevers en alumni levert input aan de heroverweging van de taal, waarmee de gedragscodes niet langer een statisch geheel vormen.

#### *Aansluiting en doorstroming hoger onderwijs (binding)*

Het hoger onderwijs is onderdeel van het Nederlandse onderwijsbestel. Dit roept de vraag op hoe onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aansluit op onderwijs dat hoofdzakelijk in het Nederlands is gevolgd. In geval van een anderstalige bacheloropleiding gaat het om aansluiting met het middelbaar (beroeps)onderwijs en dus de eindtermen van de vreemde taal bij diplomering van de havo, het vwo of een niveau 4-opleiding van het mbo. Bij een anderstalige masteropleiding gaat het om de aansluiting op bacheloropleidingen. Dit aansluitingsvraagstuk, in combinatie met de in diverse gedragscodes aangegeven restrictie dat de andere taal geen verzwaring van de studielast mag veroorzaken en dat de kwaliteit op hetzelfde niveau als de Nederlandstalige opleiding moet liggen, levert een spanningsveld op dat instellingsoverstijgend is. Van een instelling mag verwacht worden dat in de instellingsvisie op internationalisering en daarop afgestemd taalbeleid, aandacht wordt geschonken aan de doorlopende leerlijnen vanuit havo/mbo naar hbo-bachelor, vwo naar wo-bachelor en hbo/wo-bachelor naar hbo/wo-master.

### **5.4 Stelselvraagstukken rond de taal van het hoger onderwijsaanbod**

Op stelselniveau zijn er eveneens lessen te leren uit de analyse van gedragscodes. Ook onder een 'ideale gedragscode' op instellingsniveau, zijn er zaken die de verantwoordelijkheid van een individuele instelling overstijgen. Deze moeten op stelselniveau geadresseerd worden:

- Wat is het landelijke aanbod van Nederlandstalig en anderstalig onderwijs in het hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs per sector?
- Hoe sluit het onderwijs in sectoren waar vrijwel grotendeels anderstalig onderwijs wordt verzorgd, aan op een Nederlandstalige vooropleiding in het voortgezet of middelbaar beroepsonderwijs en op Nederlandstalig onderwijs van andere hoger onderwijsinstellingen?
- Hoe wordt op stelselniveau de Nederlandse taalvaardigheid bevorderd, in het bijzonder van studenten die uitsluitend anderstalig hoger onderwijs volgen?

#### *Landelijk opleidingsaanbod*

Dit is geen vraagstuk voor individuele instellingen, maar voor het stelsel als geheel. De minister van OCW (2018) geeft in de visiebrief al aan dat op dit vlak, meer dan nu het geval is, afstemming nodig is tussen instellingen in het hbo en het wo. Het gaat dan om de vragen over toegevoegde waarde van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands en de behoefte van de arbeidsmarkt. De minister wijst op de toezegging van de VSNU om jaarlijks in disciplineoverlegorganen taalkeuze te agenderen en hierover te rapporteren. Specifiek voor het bacheloronderwijs op universiteiten wordt een voornemen om van taal te veranderen besproken voordat de taalwijziging een feit is. Niet alleen voor het wo, maar ook voor het hbo kan taalkeuze sectoraal besproken worden (OCW, 2018). Dit past in het verlengde van afstemming over de gezamenlijke competentieprofielen.

#### *Aansluiting op anderstalig onderwijs bij verandering van onderwijsinstelling*

In de overleggen moet daarbij oog zijn voor de aansluiting op de vooropleiding. Zeker in die sectoren waar nog (bijna) uitsluitend sprake is van een anderstalig bacheloraanbod, verdient de aansluiting op het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs extra aandacht. Dit geldt ook voor sectoren met een uitsluitend anderstalig masteraanbod dat aansluit op een (deels) Nederlandstalig bacheloraanbod. Hoewel de wet, in tegenstelling tot de bachelor, voor de master geen algemeen toelatingsrecht kent en masters mogen selecteren, moet het stelsel voorzien in een passend masteraanbod voor bachelor-afgestudeerden. Zoals in dit rapport is gepresenteerd, verschillen de eisen met betrekking tot taalbeheersing bij toelating tot masteropleidingen. Daarmee bestaat het risico dat verschillen in deze eisen onbedoeld beperkend zijn voor de mobiliteit tussen instellingen. Zoals in de vorige paragraaf onder 'binding' is aangegeven, moet een instelling aandacht besteden aan aansluiting. Bijvoorbeeld door in het bacheloronderwijs zorg te dragen voor aansluiting op de eisen van taalbeheersing van het masteronderwijs van de eigen instelling. Van instellingen kan niet worden gevraagd aan alle verschillende eisen van alle instellingen te voldoen. Wel moeten instellingen transparant zijn naar aspirant-studenten over de taalvereisten van het masteronderwijs en in overleg met andere instellingen afspraken maken zodat de verschillen overbrugbaar zijn. Dit past bij de door de VSNU ingestelde taskforce Toelating master.

#### *Bevorderen van het Nederlands in anderstalig hoger onderwijs*

Op dit moment is met name een groot deel van het universitaire masteronderwijs Engelstalig. Voor het wo-bacheloronderwijs en het hbo-bachelor- en masteronderwijs is Nederlands vaker de norm. Dat betekent dat een groot deel van de Nederlandstalige studenten nog altijd gedurende een deel van het hoger onderwijs de taalvaardigheid in het Nederlands kan vergroten. Er is een groep studenten waar dit niet voor geldt, namelijk (Nederlandse) studenten die een Engelstalige bacheloropleiding starten, gevolgd door een Engelstalige masteropleiding. Deze studenten blijven niet noodzakelijk bij dezelfde faculteit/instituut of zelfs bij dezelfde instelling. De vraag is dan ook wie zorgdraagt voor deze groep ten aanzien van de verplichting om de uitdrukingsvaardigheid in het Nederlands te bevorderen (artikel 1.3 van de WHW).

## **5.5 Conclusie**

In dit hoofdstuk stond de laatste onderzoeksvraag centraal: welke bouwstenen zijn er voor een landelijk taalbeleid en de invulling van de wet- en regelgeving? Het uitgangspunt geformuleerd in de wetgeving stamt uit een tijd waarin het onderwijsaanbod op het vlak van de taal waarin het onderwijs gegeven werd en de examens werden afgenomen er anders uitzag dan dat het heden ten dage doet. In 1992 bood het artikel ruimte om bij (hoge) uitzondering af te wijken van de Nederlandse taal. Gezien die uitzonderingspositie zijn de vereisten in de wet globaal geformuleerd. Immers de WHW gaat uit van autonome Nederlandse hoger onderwijsinstellingen die instellingsbeleid formuleren, evalueren en bijstellen.

De gedragscodes hebben met de wet echter een vrij statisch karakter. De gedragscodes bieden daarmee nauwelijks houvast voor de procedurele verankering van de omzetting van de onderwijstaal en voor de evaluatie of de taal (nog) voldoet. Verantwoording van taalkeuze is dus niet een eenmalige activiteit op grond van een gedragscode, maar onderdeel van het instellingsbeleid waarbij op het vlak van taalkeuze een instelling aandacht moet hebben voor in elk geval: het aanbod in relatie tot de arbeidsmarkt, de aansluiting van onderwijs in een vreemde taal op Nederlandstalige vooropleidingen en het bevorderen van de Nederlandse taalvaardigheid binnen Nederlandstalige én anderstalige opleidingen.

Gezien de autonomie van onderwijsinstellingen zijn dit niet alleen vraagstukken binnen elke onderwijsinstelling afzonderlijk, maar ook op het niveau van het stelsel als geheel. In die zin is ook op stelselniveau het terugkerende gesprek tussen instellingen:

- oog te houden voor het landelijk aanbod van Nederlandstalig en anderstalig onderwijs in relatie tot de arbeidsmarktbehoefte;
- de aansluiting tussen anderstalig onderwijs in het bijzonder wanneer een student overstapt naar een andere Nederlandstalige onderwijsinstelling; en
- het bevorderen van het Nederlands in het bijzonder in een volledig anderstalige hoger onderwijsloopbaan bij verschillende onderwijsinstellingen.

## 6 Samenvattende conclusies en vervolg

Met dit onderzoek wil de inspectie een actueel beeld krijgen van de gedragscodes 'vreemde taal' in het hoger onderwijs. Die gedragscode is volgens de wet verplicht voor alle instellingen die een opleiding in een andere taal dan het Nederlands aanbieden. De wet benoemt de elementen die in een dergelijke gedragscode kunnen worden opgenomen. Uitgangspunt is (en blijft) daarbij dat het onderwijs in het Nederlands wordt aangeboden. We hebben het onderzoek uitgevoerd tegen de achtergrond van een stevig maatschappelijk debat over het gebruik van taal, met een groeiend aantal opleidingen die niet in het Nederlands worden aangeboden, met een open geformuleerde wet en in de wetenschap dat het wetsartikel gewijzigd wordt.

Met dit onderzoek wilde de inspectie antwoord geven op vier vragen:

1. Hebben instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands een gedragscode?
2. Voldoet de invulling van de gedragscodes aan de eisen die de wet daaraan stelt?
3. In hoeverre staat de taalkeuze in een breder perspectief van taalbeleid van de instelling?
4. Welke bouwstenen zijn er voor een landelijk taalbeleid en de invulling van de wet- en regelgeving?

### 6.1 Conclusie

Landelijk taalbeleid (inclusief wetgeving) én het taalbeleid van instellingen zouden een afweging moeten maken van de verschillende voor- en nadelen van het gebruik van een andere taal dan het Nederlands. De gedragscodes in haar huidige vorm slagen er niet in die gewenste afweging te laten zien. In veel gevallen ontbreekt de gedragscode en als er een code is, dan is de invulling vaak summier. Ze voldoen daarmee niet aan de huidige wet. Ongeacht wat er precies in het huidig wetsartikel staat en wat er in een nieuw artikel komt te staan, de kern moet zijn dat een instelling het eigen taalbeleid doordenkt en hierover het goede gesprek voert met betrokkenen binnen de instelling. Wanneer is sprake van noodzaak (of toegevoegde waarde) om (een deel van) het onderwijs in een andere taal te verzorgen? Het beleid moet voorbij een papieren exercitie gaan en een cyclisch proces worden, waarbij niet alleen de keuze wordt gefaciliteerd maar deze tevens wordt geëvalueerd.

#### *1. Hebben instellingen met onderwijs in een andere taal dan het Nederlands een gedragscode?*

Van alle bekostigde universiteiten, bekostigde hogescholen en niet-bekostigde hoger onderwijsinstellingen bieden 77 instellingen onderwijs aan in een andere taal dan het Nederlands. Deze 77 instellingen kunnen we onderverdelen in twee groepen: 1. instellingen met zowel Nederlandstalige als anderstalige opleidingen en 2. instellingen die niet een *volledige* opleiding, maar wel een substantieel deel van het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aanbieden. Onder de eerste groep zijn ook instellingen die van oudsher uitsluitend onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aanbieden.

Deze 77 instellingen moeten dus conform de wet beschikken over een gedragscode. Van 43 van deze instellingen hebben we een gedragscode ontvangen. 34 instellingen beschikken dus niet over een dergelijke gedragscode en voldoen derhalve niet aan de wet. Dit betreft twee bekostigde universiteiten, zestien bekostigde hogescholen

en zestien niet-bekostigde onderwijsinstellingen. Van de instellingen zonder gedragscode hebben 23 instellingen wel andere documentatie aangeleverd. Desalniettemin voldoet dus bijna de helft van de instellingen niet aan wet. Daar kunnen verschillende redenen voor zijn. Zo bleek uit de reacties van instellingen op ons onderzoek dat instellingen de wet verschillend interpreteren en er daardoor onterecht van overtuigd zijn dat zij geen gedragscode hoeven te hebben. We stellen vast dat de wet op dit punt duidelijker geformuleerd had mogen zijn, maar tegelijkertijd dat instellingen soms te makkelijk concluderen dat het artikel op hen niet van toepassing is.

### *2. Voldoet de invulling van de gedragscodes aan de eisen die de wet daaraan stelt?*

Er zijn 43 instellingen die een gedragscode hebben opgestuurd waar deze ook wettelijk vereist is. In deze 43 gedragscodes hebben we gekeken of het taalbeleid is ingevuld volgens de wet. Dat betekent dat de gedragscode motiveert waarom het noodzakelijk is dat de instelling onderwijs verzorgt in een andere taal.

Ongeveer de helft van de gedragscodes bevat het wettelijke uitgangspunt van 'Nederlands tenzij'. Ruim een derde van de gedragscodes noemt echter andere uitgangspunten: meerdere talen, Engels als taal (tenzij), of verschillende uitgangspunt voor bachelor- en masteronderwijs binnen dezelfde instelling. Enkele instellingen expliciteren geen uitgangspunt in de gedragscode rond de taal.

De noodzakelijkheidseis zien we onvoldoende terug in de gedragscodes. Een aantal codes vermeldt expliciet dat de noodzaak moet worden onderbouwd, maar werkt dit niet verder uit.

Daarnaast hebben we in de gedragscodes gekeken naar de gronden die de wet noemt als reden om een andere taal dan het Nederlands te hanteren. Bijna alle gedragscodes noemen minimaal één van de wettelijke gronden. Aard of inrichting en herkomst van studenten staan iets vaker vermeld dan de kwaliteit van het onderwijs. De gronden worden echter niet of slechts beperkt uitgewerkt. Vaak volstaan instellingen met het letterlijk of geparafraseerd noemen van de gronden uit de wet. Als er sprake is van uitwerkingen, wordt doorgaans niet duidelijk in hoeverre er sprake is van de noodzaak. Hierdoor ontbreekt in de codes een toetsbaar criterium op grond waarvan bepaald kan worden of er sprake is van de noodzaak om het onderwijs in een vreemde taal aan te bieden. De aanvullend ontvangen beleidsdocumenten tonen hetzelfde beeld – de gronden worden ook daar niet nader uitgewerkt. Juist daar waar de wet veel beleidsruimte aan instellingen geeft, mag je verwachten dat de instellingen zelf daarover een duidelijk ontwikkelde visie hebben, en deze doorvertalen in werkbaar beleid. Die visie staat nu niet op papier. Dit sluit natuurlijk niet uit dat er over de visie en de gronden binnen instellingen goed wordt nagedacht, maar als beslisdocument zijn de gedragscodes en de beleidsdocumenten in veel gevallen niet geschikt.

### *3. In hoeverre staat de taalkeuze in een breder perspectief van taalbeleid van de instelling?*

Gedragscodes bevatten ook andere niet in de wet voorgeschreven elementen. Meer dan de helft van de gedragscodes bevatten (onderdelen van) procedures om over te gaan op onderwijs in een andere taal dan het Nederlands. De WHW schrijft niet voor dat dergelijke procedures in de gedragscode moeten zijn opgenomen. De ontvangen documentatie gaat slechts zelden in op evaluatie van de taalkeuze. In het bekostigd hoger onderwijs zou de opleidingscommissie bij deze evaluatie een logische rol kunnen spelen, maar in de documentatie wordt deze nauwelijks benoemd.

Een tweede element dat niet is voorgeschreven is het taalbeheersingsniveau. Verschillende gedragscodes noemen voldoende taalbeheersing bij docenten als een voorwaarde en geven daarnaast aan welk taalniveau van de student verwacht wordt om aan het onderwijs te kunnen deelnemen. Op het vlak van toelating tot het masteronderwijs stellen instellingen verschillende eisen aan het taalniveau. Dit kan gevolgen hebben voor de doorstroommogelijkheden voor studenten die na een Nederlandstalige (bachelor)opleiding een anderstalige vervolgopleiding willen starten.

Ook de ankerpunten genoemd in de recente visiebrief van de minister van OCW (2018) treffen we aan in de gedragscodes en de overige documenten. Dit geldt zeker voor de kwaliteit en toegankelijkheid. Met betrekking tot kwaliteit zien we dat instellingen vooral ingaan op internationalisering in het algemeen en de visie hierop en niet zozeer op het taalbeleid. Daarboven stellen gedragscodes op het vlak van toegankelijkheid voorwaarden. Zo mag het veranderen van taal niet leiden tot verzwarening van studielast of het programma. Met name bij de overgang tussen Nederlandstalig onderwijs en anderstalig vervolgonderwijs signaleert de inspectie een risico op toegankelijkheid.

#### *4. Welke bouwstenen zijn er voor een landelijk taalbeleid en de invulling van de wet- en regelgeving?*

Uit de analyse van de gedragscodes en documenten, kunnen we lessen leren voor toekomstig beleid en de invulling van een nieuw wetsartikel. We zien dat de invulling van de huidige gedragscodes summier is en te weinig handvatten biedt voor een passend taalbeleid, op instellingsniveau, maar ook binnen het stelsel als geheel. Landelijke wetgeving moet voldoende richtinggevend en duidelijk zijn, maar tegelijkertijd passen bij een autonoom stelsel waarbij keuzes door professionals op de werkvloer gemaakt kunnen worden. De taalkeuze moet wat ons betreft net als nu gemaakt worden door de professional op de werkvloer binnen heldere kaders op instellingsniveau. Instellingen (en de professionals die daar werken) hebben daarmee wel de plicht om deze keuze op basis van goed uitgewerkte gronden en transparant tot stand te laten komen. Daartoe moet niet alleen de inhoud van gedragscodes verbeteren, maar moet deze ook een rol te krijgen bij een periodieke (her)overweging van de taalkeuze van het onderwijs. De gedragscode – of een soortgelijk wettelijk verankerd instrument – moet daartoe meer onderdeel zijn van het blijvende gesprek in onderwijsinstellingen.

## **6.2 Vervolgtoezicht**

In het thematisch vervolgonderzoek gaat de inspectie na wat de oorzaken van niet-naleving zijn. Niet-naleving kan bijvoorbeeld te maken hebben met onbekendheid, het verkeerd begrijpen van de verplichting van de wet, of een gebrek aan draagvlak voor het uitgangspunt dat onderwijs gegeven moet worden in het Nederlands. Gezien het feit dat de wetgeving in ontwikkeling is, wil de inspectie in 2019 met instellingen in gesprek gaan over de vraag hoe instellingen in de praktijk met taalbeleid omgaan, of de knelpunten die we zien op basis van deze documentanalyse worden geadresseerd en wat de wet daarin betekent. Daarbij zullen we nagaan hoe dit doorwerkt op de opleiding en wat dit betekent voor studenten. Ook de stelselvragen die het individuele instellingsbeleid overstijgen nemen we daarbij mee. Tevens zullen we afstemming zoeken met de CDHO en NVAO. Met deze aanpak wil de inspectie bevorderen dat de wet nu en in de toekomst wordt nageleefd.

## Literatuur

- Inspectie van het Onderwijs (2017). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2015/2016*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs
- Inspectie van het Onderwijs (2018). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2016/2017*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- KNAW (2017). *Nederlands en/of Engels? Taalkeuze met beleid in het Nederlands hoger onderwijs. Verkenning*. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).
- Landelijke Commissie Gedragscode Internationale Student (2017). *Gedragscode internationale student hoger onderwijs*. Geraadpleegd op 12-11-2018 van <https://www.internationalstudy.nl/wpcontent/uploads/2017/03/Gedragscod-2017.pdf>
- OCW (2016). *De waarde(n) van de wereld – Voortgangsbrief over de internationale dimensie van het ho en mbo. [Brief] aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 19 september 2016*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).
- OCW (2018). *Internationalisering in evenwicht. [Brief] aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 4 juni 2018*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).
- Onderwijsraad (2011). *Weloverwogen gebruik van het Engels in het hoger onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2016). *Advies: Internationaliseren met ambitie*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2018). *Advies: Internationalisering in het hoger onderwijs. [Brief] aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven, 20 april 2018*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Tweede Kamer (1991-1992). *Zesde nota van wijziging: Bepalingen met betrekking tot het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek)*. 's-Gravenhage: Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- Tweede Kamer (2018). *Algemeen Overleg: Internationalisering van het onderwijs*. 's-Gravenhage: Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- VH & VSNU (2018). *Internationaliseringsagenda hoger onderwijs*. Den Haag: Vereniging Hogescholen (VH) & Vereniging van Samenwerkende Universiteiten (VSNU).
- VVD, CDA, D66, & ChristenUnie (2017). *Regeerakkoord 2017-2021: Vertrouwen in de toekomst*.
- Zonneveld, M., Hermes, J., & Dams, T. (2018). *Vertooganalyse en strategisch perspectief op debat over internationalisering van het onderwijs*. Uitgevoerd in opdracht van Ministerie van OCW. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).



## **Bijlage 1: Lijst met afkortingen**

BKO	Basis Kwalificatie Onderwijs
CDHO	Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs
havo	hoger algemeen vormend onderwijs
hbo	hoger beroepsonderwijs
IELTS	International English Language Testing System
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie voor Wetenschappen
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
nbi	niet bekostigde instelling
NRTO	Nederlandse Raad voor Training en Opleiding
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OER	Onderwijs en Examenregeling
VH	Vereniging Hogescholen
VSNU	Vereniging van Samenwerkende Universiteiten
vwo	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
WHW	Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek
wo	wetenschappelijk onderwijs

## Bijlage 2: Brief aan instellingen

Het volgende verzoek is aan niet-bekostigde instellingen gestuurd. Een overeenkomstig verzoek is naar bekostigde instellingen verzonden. De inspectie doet onderzoek naar de gedragscodes zoals bedoeld in artikel 7.2c van de WHW\*. Ze geeft hiermee invulling aan het voornemen van het kabinet om scherper toe te zien op het taalbeleid zoals vermeld in het regeerakkoord. Artikel 7.2c bepaalt dat het onderwijs in het Nederlands wordt verzorgd tenzij de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten een andere taal noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode. Met dit onderzoek wil de inspectie in kaart brengen in hoeverre dit artikel wordt nageleefd. Deze inventarisatie is onderdeel van een breder onderzoeksprogramma naar internationalisering in het hoger onderwijs.

Ik wil u verzoeken de onderstaande vragen voor uw instelling te beantwoorden.

### Heeft u opleidingen zoals bedoeld in artikel 7.2c van de WHW?

- Ja, wij hebben dergelijke opleidingen > *dan ontvangen wij graag een opgave van het aantal opleidingen;*
- Nee, we hebben zulke opleidingen niet;
- Nee, maar we zijn wel van plan in het nieuwe studiejaar te starten met een dergelijke opleiding > *dan graag het aantal nieuw te starten opleidingen opgeven.*

### Heeft u een gedragscode zoals bedoeld in artikel 7.2c van de WHW?

- Ja, wij hebben een dergelijke gedragscode > *dan ontvangen wij graag de gedragscode van uw instelling;*
- Nee, we hebben zo'n gedragscode niet.

### Heeft u nog andere beleidsdocumenten die zijn vastgelegd op instellingsniveau en relevant zijn voor de onderbouwing van het taalbeleid van artikel 7.2c WHW?

- Ja, we hebben nog andere relevante beleidsdocumenten > *dan ontvangen we die documenten graag;*
- Nee, we hebben geen andere documenten op instellingsniveau over taalbeleid.

#### \* Wetsartikel 7.2 WHW

Het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands. In afwijking van de eerste volzin kan een andere taal worden gebezigd:

- **a.** wanneer het een opleiding met betrekking tot die taal betreft,
- **b.** wanneer het onderwijs betreft dat in het kader van een gastcollege door een anderstalige docent gegeven wordt, of

**c.** indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode.

## **Bijlage 3: Analysekader gedragscodes en taalbeleid**

### **Proces en totstandkoming**

- 1.1 Is de code door het instellingsbestuur vastgesteld/ ondertekend?
- 1.2 Wat is de datum van vaststelling?
- 1.3 Is er een geldigheidsduur op de code en/of beleidsdocumenten vermeld?
- 1.4 Verwijst de code naar beleidsdocumenten?
- 1.5 Zijn deze beleidsdocumenten geschreven op instellings- of opleidingsniveau?
- 1.6 Wordt er onderscheid gemaakt in de code en/of beleidsdocumenten tussen onderwijs en volledige opleiding(svariant/track) in een andere taal dan het Nederlands?
- 1.7 Blijkt uit het document dat medezeggenschap betrokken is geweest bij het vaststellen van de code?
- 1.8 Is voorlichting over onderwijs in een andere taal dan het Nederlands aan (aspirant)studenten vastgelegd in de code en/of beleidsdocumenten?

### **Wettelijk: invulling van lid c art. 7.2 WHW**

- 2.1 Gaat de code en/of beleidsdocumenten in op de noodzakelijkheid van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands?
- 2.2 Worden de gronden uit de wet voor keuze van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands genoemd in de code en/of beleidsdocumenten?
  - a - de specifieke aard of inrichting van het onderwijs
  - b - de kwaliteit van het onderwijs
  - c - de herkomst van de studenten
- 2.3 Worden de gronden uit de wet voor keuze van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands uitgewerkt in de code en/of beleidsdocumenten? Zo ja, hoe?
  - a - de specifieke aard of inrichting van het onderwijs
  - b - de kwaliteit van het onderwijs
  - c - de herkomst van de studenten

### **Aanvullend: invulling meer dan lid c artikel 7.2 van de WHW**

- 3.1 Zijn er nog andere criteria/gronden voor keuze van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands opgenomen in de code en/of beleidsdocumenten? Zo ja, welke?
- 3.2 Is een procedure opgenomen om de taal van een opleiding (eventueel onderwijs) te wijzigen in de code en/of beleidsdocumenten? Zo ja, geef een beknopte samenvatting.
- 3.3 Is duidelijk wie beslist of een opleiding (eventueel onderwijs) in een andere taal dan het Nederlands over gaat in de code en/of beleidsdocumenten? Zo ja, wie?
- 3.4 Is in de code en/of beleidsdocumenten vastgelegd dat de taalkeuze op opleidingsniveau moet worden verantwoord? Zo ja, bij wie?
- 3.5 Gaat de code en/of beleidsdocumenten in op een uitgangspunt voor het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands? Zo ja, licht toe (denk aan: al het onderwijs/alle opleidingen in het Nederlands, tenzij..., al het onderwijs/alle opleidingen in een andere taal, keuze aan opleiding et cetera).

### **Taalbeleid**

- 4.1 Gaat de code en/of beleidsdocumenten in op de volgende onderdelen van het taalbeleid? Zo ja, hoe en op het gebied van:
  - a - taalniveau docenten (bijvoorbeeld C2/C1);
  - b - scholingsmogelijkheden docenten;
  - c - taalniveau studenten;
  - d - scholingsmogelijkheden studenten;

e - bevorderen van het Nederlands (WHW-artikel 1.3 lid 5).

4.2 Gaat de code en/of beleidsdocumenten in op de reikwijdte van het taalbeleid?

Zo ja, hoe en op het gebied van:

a - specificatie naar opleidingsniveau (ad, bachelor, master);

b - specificatie naar voltijd/deeltijd/duale variant;

c - specificatie richting/track/groepen et cetera.

### **Visiebrief minister**

5.1 Gaat de code en/of beleidsdocumenten in op:

a - meerwaarde voor de kwaliteit van het onderwijs (zie ook 2.2b & 2.3b);

b - toegankelijkheid: aandacht voor de belangen van Nederlandse student;

c - doelmatigheid van opleiding/onderwijs in een andere taal dan het Nederlands;

d - verbinding met de omgeving van instelling/met Nederland.

5.2 Gaat de code en/of beleidsdocumenten in op toegevoegde waarde van onderwijs in een andere taal dan het Nederlands?

### **Overig**

6.1 Verwijst de instelling naar de gedragscode internationale student in hun reactie op onze brief?

## Colofon

Inspectie van het Onderwijs  
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht  
[www.onderwijsinspectie.nl](http://www.onderwijsinspectie.nl)

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de Inspectie van het Onderwijs: [www.onderwijsinspectie.nl](http://www.onderwijsinspectie.nl).

© Inspectie van het Onderwijs | november 2018